

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методики дошкільної та початкової освіти

**РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НАРОДНОГО ФОЛЬКЛОРУ**

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка

Спеціальності 012 Дошкільна освіта

Освітньо-професійної програми

Дошкільна освіта

Мякишева Світлана Іванівна

Керівник:

к.філолог.н., доцентка Сидоренко Н.І.

Рецензент: Пуленець Т. В.,

заступник директора з навчально-

виховної роботи Херсонської

загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. №50

ім. Р. Набегова

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи розвитку зв'язного мовлення дошкільників	7
1.1 Розвиток зв'язного мовлення як наукова категорія та її види.....	7
1.2 Особливості розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку.....	17
Значення фольклорних жанрів для розвитку зв'язного мовлення.....	26
1.3	26
РОЗДІЛ 2. Емпіричне вивчення розвитку зв'язного мовлення старших дошкільників засобами народного фольклору	32
2.1 Діагностика рівня розвитку зв'язного мовлення у дошкільнят	32
Зміст роботи з розвитку зв'язного мовлення	36
2.2 дошкільнят засобами фольклору	
Контрольні результати дослідження	42
2.3	
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47
ДОДАТКИ	51
Додаток А. Конспект заняття з художньо-мовленнєвої діяльності за казкою «Пан Коцький» з дітьми старшого дошкільного віку.....	51
Додаток Б. Конспект заняття з розвитку мовлення для дітей старшої групи з теми «Моя улюблена казка».....	55

Додаток В. Квест на тему: «Пригоди Котигорошка та його друзів».....	58
---	----

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному світі, де діти часто оточені іноземними впливами, та все частіше спілкуються іноземними мовами, особливо важливо зберегти та передати наступним поколінням багатства української мови та культури. Український фольклор є невід'ємною частиною нашої культурної спадщини і містить безмежні можливості для розвитку мовлення та мислення дітей. Використання образних засобів фольклору сприяє не лише збагаченню словникового запасу дітей, розвитку їхньої уяви та творчого мислення, фольклорна спадщина українського народу виховує в дітях почуття патріотизму, любові до рідної землі, традицій та звичаїв свого народу. Це сприяє формуванню національної свідомості, культурної ідентичності та почуття гордості за свою країну.

Розвиток мовлення в дошкільному віці є фундаментальним для подальшого успішного навчання і соціалізації дитини, бо тільки в цей період формуються основи мовної компетентності, які впливають на всі сфери її розвитку. Тому головними напрямками Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, є осучаснення дошкільної освіти, оновлення навчальних програм, розробка нових ефективних методів і технологій навчання рідної мови, формування в дітей високої мовної культури та розвиток комунікативної та читацької компетентностей.

Пошук нових, інноваційних підходів до розвитку мовлення дітей дошкільного віку є актуальним завданням сучасної педагогіки. Використання фольклору як ресурсу для розвитку мовлення є перспективним напрямком дослідження, оскільки воно дозволяє поєднати традиційні форми навчання з сучасними технологіями та методами.

Протягом багатьох десятиліть проблема розвитку мовлення була предметом дослідження численних мовознавців та методистів (Н.Д.

Бабич, А.М. Богуш, Н.В. Гавриш І.К. Білодід, М.І. Пентилюк, Н.І. Сидоренко та інші). Їхні праці стали фундаментом для подальших досліджень у галузі мовної культури та мовної норми.

Питання розвитку мовлення знаходиться на стику лінгвістики, психології та педагогіки. Видатні вчені-психологи (В.К. Котирло, Т.О. Піроженко, С.Л. Рубинштейн, І.О. Синиця) зробили вагомий внесок у розробку цієї проблеми, розглядаючи її з різних наукових позицій.

Мовленнєва компетентність – це фундамент особистості, який закладається в дошкільному віці. Саме тому розвиток зв'язного мовлення є одним із пріоритетних завдань дошкільної педагогіки. Своєчасна і якісна робота в цьому напрямку забезпечує повноцінний мовленнєвий розвиток дитини та закладає фундамент розуміння наукових знань в школі.

Для повноцінного розвитку мовлення дитини необхідно використовувати різноманітні методи і прийоми, які стимулюють творчу уяву, розвивають образне мислення і сприяють формуванню вміння бачити світ у всій його багатогранності. Тільки в такому разі мова дитини буде не просто засобом спілкування, а й інструментом пізнання світу і самовираження.

Незважаючи на різноманіття методик, спрямованих на розвиток дитячого мовлення, більшість з них традиційно зосереджуються на формуванні граматично правильного і логічно послідовного мовлення. Однак, розвиток зв'язного мовлення засобами фольклору, який робить мову яскравою, виразною та індивідуальною, залишається на периферії уваги багатьох педагогів та дослідників.

Це і стало мотивом для обрання теми дослідження, а саме **«Розвиток зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами народного фольклору».**

Відповідно до названої теми визначимо її науковий апарат.

Мета дослідження: науково обґрунтувати та експериментально підтвердити ефективність використання народного фольклору як потужного засобу розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Виходячи з обраної теми, можна сформулювати наступні **завдання** дослідження:

1. Проаналізувати наукову літературу з питань розвитку зв'язного мовлення у дошкільному віці.
2. Дослідити особливості розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку.
3. Розкрити значення фольклорних жанрів для розвитку зв'язного мовлення.
4. Провести експериментальне дослідження з метою виявлення динаміки розвитку зв'язного мовлення у дітей експериментальної групи.

Об'єкт дослідження – розвиток зв'язного мовлення старших дошкільників у ЗДО.

Предмет дослідження – народний фольклор як засіб розвитку зв'язного мовлення старших дошкільників.

Для проведення дослідження було використано комплекс теоретичних та емпіричних **методів**. Теоретична частина дослідження базувалася на глибокому аналізі наукової літератури з питань психології розвитку, лінгвістики та дошкільної педагогіки. Було проведено систематизацію та узагальнення наукових даних щодо розвитку образного мислення та мовлення у дошкільному віці, а також особливостей використання фольклору як засобу розвитку мовлення.

Емпірична частина дослідження включала в себе констатувальний, експериментальний та контрольний етапи. Для візуалізації отриманих даних використовувалися графічні методи (діаграми, гістограми).

За результатами дослідження було розроблено ефективні форми та методи, які стимулюють розвиток мовлення старших дошкільників на основі народного фольклору.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що матеріали дослідження мають практичну спрямованість і можуть використовуватися у процесі фахової підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Наукова новизна дослідження полягає в уточненні й подальшому розвитку наукових поглядів на проблему розвитку зв'язного мовлення старших дошкільників засобами народного фольклору.

Апробація результатів. Хід та результати дослідження висвітлювалися й обговорювалися на засіданнях кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти педагогічного факультету ХДУ. За матеріалами дослідження підготовлено статтю «Методи та прийоми розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку» у науковому збірнику до VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Modernization of innovative development of professional education». Отримано сертифікат про дистанційну участь у конференції.

Структура дипломної роботи. Робота складається із двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи розвитку зв'язного мовлення дошкільників

1.1.Розвиток зв'язного мовлення як наукова категорія та її види.

Мова – це не просто засіб спілкування, а потужний інструмент пізнання світу, формування мислення та самоідентифікації особистості. Вона є невід'ємною складовою загального розвитку дитини, тісно взаємодіючи з когнітивними, емоційними та соціальними процесами. За допомогою мови дитина не тільки пізнає навколишній світ, а й формує власне «Я», будує міжособистісні стосунки, виражає свої почуття та думки[5]. Розвиток зв'язного мовлення в дошкільному віці є фундаментом для подальшого успішного навчання, самореалізації та соціалізації. Саме в цей період закладаються основи мовної компетентності, які впливають на весь подальший життєвий шлях людини.

Рідна мова не лише засіб спілкування, а й неосяжний носій культури, традицій та історичної пам'яті народу. Опановуючи рідну мову, дитина заглиблюється у світ своїх предків, засвоює їхні цінності та звичаї. Це сприяє формуванню національної свідомості та культурної ідентичності. Крім того, володіння рідною мовою є необхідною умовою для вивчення інших мов та успішної адаптації в багатокультурному світі.

У контексті педагогічної науки, слова К.Д. Ушинського про рідну мову як основу розумового розвитку набувають особливої актуальності [41]. Дослідження в галузі психолінгвістики підтверджують, що своєчасне та якісне оволодіння мовою є невід'ємною складовою повноцінного розвитку особистості. У дошкільному закладі педагогічний процес має бути спрямований на створення такого мовленнєвого середовища, яке б стимулювало активне мовлення дітей, сприяло розширенню їхнього словникового запасу та формуванню граматично правильного мовлення[28].

"Мовленнєва творчість – це не просто вміння говорити, а мистецтво самовираження, – зазначає Н.Гавриш. – Це здатність дитини створювати

унікальні мовні картини світу, відображаючи свої думки, почуття та уявлення. [13, с.18].

Розвиток мовленнєвої творчості має важливе значення для всебічного розвитку особистості. Вона сприяє:

- розвитку мислення: дитина вчиться аналізувати інформацію, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, узагальнювати та робити висновки;
- розвитку уяви: дитина створює нові образи, фантазує, придумує історії;
- розвитку пам'яті: дитина запам'ятовує слова, вирази, тексти;
- розвитку уваги: дитина зосереджується на мовленнєвому завданні, контролює свою мову;
- розвитку емоційного інтелекту: дитина вчиться виражати свої почуття, розуміти почуття інших людей[14].

Мовленнєва компетентність дошкільника – це багатогранне поняття, яке охоплює не лише володіння мовними знаннями та вміннями, а й здатність до ефективної комунікації в різних соціальних ситуаціях. За визначенням таких відомих дослідників, як А. Богуш, Н. Гавриш, А. Гончаренко, Л. Крутій, Н. Кузіна та А. Омеляненко, мовленнєва компетентність є комплексною структурою, що складається з кількох взаємопов'язаних компонентів [9,16].

Фонетична компетентність передбачає правильну вимову звуків рідної мови. Це основа для подальшого розвитку мовлення, оскільки від чіткої артикуляції залежить зрозумілість висловлювань.

Лексична компетентність пов'язана з володінням словниковим запасом. Чим більше слів знає дитина, тим різноманітніше і точніше вона може виражати свої думки. Важливим аспектом лексичної компетентності є також розуміння значень слів та їхніх відношень.

Граматична компетентність передбачає знання граматичних правил та вміння будувати граматично правильні речення. Граматична правильність мовлення є важливою умовою ефективної комунікації[8].

Розвиток мовленнєвої компетентності є одним з пріоритетних завдань дошкільної освіти. Для цього педагоги використовують різноманітні методи і прийоми, такі як: читання художньої літератури: казки, вірші, оповідання збагачують словниковий запас дітей, розвивають уяву та формують любов до слова. Розмови: бесіди з дітьми на різні теми сприяють розвитку діалогічного мовлення, вмінню висловлювати свої думки та слухати інших. Ігри: дидактичні ігри, драматизації, ігри з моделями допомагають закріпити мовні навички та розвивають мовленнєву творчість.

Зв'язне мовлення – це словесна конструкція, що відображає логічний зв'язку між окремими думками, ідеями та фактами. Воно характеризується цілісністю, послідовністю та завершеністю. Когнітивні процеси, що лежать в основі зв'язного мовлення, включають планування, організацію матеріалу, вибір мовних засобів та контроль за мовленням. Зв'язне мовлення є результатом взаємодії мовних і пізнавальних процесів. Воно тісно пов'язане з розвитком мислення, пам'яті, уваги та уяви. Зв'язне мовлення виконує різноманітні комунікативні функції: інформативну, виражальну, впливову. Розвиток зв'язного мовлення є важливою умовою успішної соціалізації дитини, її навчання і подальшої професійної діяльності[27].

Під зв'язним мовленням ряд науковців (А. Богуш, С. Дорошенко, С. Караман, Л. Паламар) розуміють організовану за законами логіки, граматики й композиції єдність, що має тему, відносну самостійність, завершеність і розчленовується на більш чи менш закінчені частини, пов'язані між собою[29,с.62].

Зв'язне мовлення – це мовленнєвий акт, який відображає всі суттєві аспекти певної теми або ідеї. Таке мовлення характеризується логічною послідовністю, взаємозв'язком думок та цілісністю викладу.

У методиці навчання мовлення термін «зв'язне мовлення» має кілька значень:

1. Процес: Зв'язне мовлення розглядається як активний процес формування та вираження думки.
2. Продукт: Результатом цього процесу є текст (усний або письмовий), який є логічно завершеним цілим.
3. Розділ методики: Зв'язне мовлення є окремим розділом методики навчання мовлення, що вивчає особливості формування та розвитку вміння будувати зв'язні висловлювання.

Функції зв'язного мовлення: Комунікативна: Передача інформації, вираження думок, почуттів, встановлення соціальних контактів. Пізнавальна: Організація та систематизація знань, формування мислення. Соціалізаційна: Адаптація до соціального середовища, засвоєння культурних норм.

Фактори, що впливають на зв'язність мовлення:

- Когнітивні процеси: Усвідомлення взаємозв'язків між поняттями, формування смислових структур.
- Лексико-граматичні знання: Багатий словниковий запас, знання граматичних правил та синтаксичних конструкцій.
- Соціокультурний контекст: Знання норм і правил мовлення, здатність адаптувати мову до ситуації спілкування[29].

Розвиток мовлення є невід'ємною частиною загального розвитку дитини, тісно пов'язаний з формуванням свідомості, пізнавальних процесів та особистісних якостей. Особливо інтенсивно цей процес відбувається в дошкільному віці, коли дитина активно занурюється у мовне середовище і оволодіває рідною мовою.

Основним джерелом мовного розвитку дитини є жива розмовна мова оточуючих. Однак, не менш важливу роль відіграють і твори усної народної творчості. Прислів'я, загадки, казки – це скарбниця мовної культури народу, яка передається з покоління в покоління. Засвоюючи ці фольклорні твори, дитина не лише збагачує свій словниковий запас, а й опановує граматичні конструкції, розвиває образне мислення та творчі здібності.

Розмовна мова та твори усної народної творчості взаємодіють і доповнюють один одного у своєму впливі на мовний розвиток дитини. Тому важливо, щоб у повсякденному спілкуванні дорослі використовували яскраві, образні вирази, прислів'я та приказки, що збагачують мовне середовище дитини.

Таким чином, для повноцінного розвитку мовлення дитини необхідно створювати мовне середовище, насичене різноманітними мовними зразками. Лише за таких умов мова дитини стане живою, виразною та багатогою.

Дошкільний вік – це сенситивний період для формування мовленнєвих умінь та навичок. Саме в цей період закладаються фундаменти комунікативної компетентності, яка є невід'ємною складовою успішної соціалізації дитини. Як відзначає Н. В. Гавриш: «Центральним завданням у дошкільному дитинстві є розвиток зв'язного мовлення, під час якого реалізується головна функція мовлення – комунікативна. Адже саме за допомогою зв'язного мовлення дитина спілкується з іншими» [13, с. 32].

Діалог, як первинна та природна форма мовного спілкування, є яскравим проявом комунікативної функції мови. Характерною особливістю діалогу є чергування мовленнєвих реплік, що передбачає активне взаємодію учасників комунікації. Кожен співрозмовник, орієнтуючись на контекст і попередні висловлювання партнера, будує своє мовлення, забезпечуючи таким чином когерентність діалогу.

Важливою відмінністю діалогічного мовлення є його ситуативність, що проявляється у тісному зв'язку з конкретним контекстом спілкування та використанням невербальних засобів комунікації (жести, міміка, інтонація). Завдяки взаємодії співрозмовників діалог характеризується мимовільністю, реактивністю та динамічністю[34].

Розвиток мовлення дошкільника проходить як етап домінування діалогічної форми спілкування, яка відзначається спонтанністю та використанням неформальних мовних засобів. Перехід до більш складних форм мовлення, таких як монологічні висловлювання, потребує цілеспрямованого педагогічного впливу. Формування вміння будувати зв'язні тексти різних типів (опис, оповідання, міркування) є одним із найважливіших завдань мовного розвитку дошкільника, оскільки сприяє розвитку його когнітивних та комунікативних здібностей.

Механізмами зворотного зв'язку: розуміють, що їхнє висловлювання сприймається іншими, і можуть коригувати його відповідно до реакції співрозмовника. В процесі діалогічного спілкування дошкільники оволодівають: діалогічними єдностями: вчать задавати та відповідати на запитання, висловлювати свої думки, аргументувати свою точку зору та соціокультурними нормами спілкування: засвоюють правила ведення діалогу, вчать слухати інших, не перебивати[17].

Монолог, на відміну від діалогу, являє собою протяжну мовленнєву одиницю, створену однією особою. Його основна комунікативна функція – передача інформації про факти, явища та події реального світу. Монолог характеризується складнішою структурою, відсутністю безпосереднього зворотного зв'язку зі слухачем та необхідністю детального розкриття теми[34]. Ці особливості обумовлені відсутністю діалогічної взаємодії та попереднім обмірковуванням висловлювання.

До основних видів монологічного мовлення належать:

- Переказ: відтворення змісту прочитаного або почутого тексту, що сприяє розвитку пам'яті, уваги та логічного мислення.

- Розповідь: творче висловлювання, що дозволяє дитині проявити уяву, фантазію та вміння структурувати інформацію

А. Богуш розглядає монолог не лише як лінгвістичне, але й як психологічне явище. Він вважає, що монолог відображає внутрішній світ людини, її думки, почуття та ставлення до дійсності. Монолог вимагає від мовця не тільки володіння мовними засобами, але й вміння організувати свою думку, структурувати виклад і впливати на слухача [7].

Перші прояви мовлення пов'язані з емоційним спілкуванням дитини з дорослим. Немовля виражає свої почуття плачем, сміхом, різними звуками. Поступово, у міру розвитку, ці звуки набувають більш чіткої організації і починають нагадувати слова.

Важливим етапом у розвитку мовлення є перехід від емоційного спілкування до спілкування за допомогою символів. Спочатку слова для дитини є лише звуковими комплексами, які виражають певні емоції або ситуації. З часом, завдяки взаємодії з дорослими, дитина починає розуміти, що слова мають конкретне значення і позначають певні предмети, дії, якості.

Розуміння мови оточуючих – це фундамент для подальшого розвитку мовленнєвих навичок. Саме завдяки розумінню мови дитина починає активно опановувати мовленнєвий апарат, вчиться будувати речення, висловлювати свої думки.

Особливе місце в розвитку мовлення займає невербальне спілкування – міміка, жести, рухи. У ранньому віці дитина активно використовує невербальні засоби для спілкування з дорослими. Це допомагає їй виражати свої потреби, емоції, встановлювати емоційний контакт[34].

Фактори, що впливають на розвиток комунікативної компетентності: мовне середовище: якість і кількість мовного спілкування дитини з дорослими. Читання: регулярне читання художньої літератури збагачує словниковий запас, формує граматичні конструкції та

розвиває мовленнєве мислення. Ігрова діяльність: різноманітні ігри сприяють розвитку мовленнєвої активності, творчості та уяви. Педагогічні впливи: цілеспрямована робота педагогів з розвитку мовлення, використання спеціальних методик і прийомів. Індивідуальні особливості дитини: темперамент, пізнавальні процеси, мотивація[12].

Розвиток зв'язного мовлення дошкільників – це складний і багатогранний процес, який вимагає систематичної роботи з дітьми. Завданням педагогів є створення сприятливих умов для мовленнєвого розвитку, використання різноманітних методів і прийомів, а також індивідуальний підхід до кожної дитини.

Чималу ролю в розвитку мовлення дошкільника відіграє робота над розвитком образного мовлення. Розвиток образної мови у дошкільників – це складний і багатогранний процес, який тісно пов'язаний з загальним когнітивним розвитком дитини. Образна мова не лише збагачує мовлення, а й сприяє формуванню творчого мислення, уяви та емоційного інтелекту. За допомогою метафор, порівнянь, уособлень та інших образних засобів дитина вчиться встановлювати нестандартні зв'язки між предметами та явищами, бачити світ у нових, несподіваних ракурсах[15].

Образне мовлення розглядається, з одного боку, як елемент мовної функції викликання яскравих зорових уявлень, а з іншого - як елемент мовленнєвої культури. Образне мовлення - це вищий рівень мовлення, ніж правильне мовлення. Цей рівень характеризується багатством мовних засобів (лексичних, граматичних і фонетичних), точністю у виборі мовних засобів, які найкраще передають зміст висловлювання, відповідають ситуації і стилістично доречні, виразністю (вибір мовних засобів з урахуванням комунікативних умов і завдань). Багато дослідників вважають мовну образність найважливішим елементом естетичної функції мови і здатністю мовних засобів викликати візуальну та чуттєву експресію.

Діти дошкільного віку виявляють особливу чутливість до образного мовлення та активно реагують на нього емоційно. Важливо, щоб діти не тільки сприймали образні засоби мови, а й самі вміли їх використовувати. Розвиток образного мовлення слід починати вже з молодшого дошкільного віку. Основна увага приділяється активізації образного мислення та уяви, що дозволяє дітям використовувати у своїй промові прості образні описи, порівняння, епітети та змінювати інтонації. Особливу роль у розвитку образної мови відіграє фольклор. Народні казки, прислів'я, загадки є справжньою скарбницею образних виразів, які передаються з покоління в покоління. Занурення дитини в цей світ сприяє не лише збагаченню її словникового запасу, а й формуванню національної свідомості та культурної ідентичності. Казки розвивають уяву, допомагають дитині співпереживати героям, а прислів'я та загадки вчать мислити образно, лаконічно і точно[15].

Потрібно враховувати те, що дошкільнята мають значну здатність до сприйняття художніх виразних засобів та їх використання в мові. Однак активна взаємодія з дорослими відіграє важливу роль в цьому процесі. Емоційність дитини є основою подальшого розвитку образного мовлення. Тим не менш, спеціальна педагогічна робота необхідна для перетворення цих потенційних можливостей на реальні навички. Мова стає образною і живою, якщо у дітей сформований інтерес до різнобарвності рідної мови та вміння використовувати різноманітні виразні засоби.

Важливим фактором, що впливає на розвиток образного мовлення, є мовне оточення дитини. Чим більше образних виразів чує дитина від дорослих, тим швидше вона їх засвоює і використовує у власному мовленні. Тому так важливо, щоб батьки і педагоги спілкувалися з дітьми, використовуючи різноманітні образні засоби мови.

Крім фольклору, розвиток образної мови сприяє:

- Читання художньої літератури: казки, вірші, оповідання відомих письменників допомагають дитині познайомитися з різними стилями мовлення, розширюють її кругозір.
- Мистецька діяльність: малювання, ліплення, конструювання стимулюють уяву і допомагають дитині знаходити нестандартні рішення.
- Ігри: рольові ігри, ігри з моделями, драматизації сприяють розвитку образного мислення і вмінню виражати свої емоції.

Розвиток образної мови у дошкільному віці має важливе значення для подальшого навчання. Діти, які володіють розвиненою образною мовою, краще засвоюють навчальний матеріал, легше встановлюють зв'язки між різними предметами і явищами, а також більш успішно виражають свої думки у письмовій формі.

Для розвитку образної мови у дошкільників педагоги можуть використовувати такі прийоми: бесіди про прочитані твори: аналіз образів, порівняння різних літературних творів. Складання власних історій: закінчення розпочатих історій, створення власних казок. Використання мнемотехніки: складання асоціативних рядів, малювання схем. Ігри зі словами: підбір синонімів, антонімів, метафор[41].

Різні освітні та життєві ситуації можуть сприяти розвитку образної мови. Для цього можна організовувати перегляд картин, ігри з іграшками, читання фольклорних творів, розучування віршів. Важливо навчати дітей складати розповіді, переказувати почуте і висловлювати свої думки на основі почутого чи прочитаного. Таким чином, розвиток образної мови у дошкільників – це складний і багатогранний процес, який вимагає систематичної і цілеспрямованої роботи. Завдання дорослих – створити для дітей таке мовне середовище, яке б стимулювало їхню творчу активність і сприяло розвитку образного мислення.

Розвиток зв'язного мовлення є фундаментальним процесом у становленні особистості, оскільки він безпосередньо впливає на

когнітивні, комунікативні та соціальні компетенції індивіда. Систематична робота над розширенням лексичного запасу, удосконаленням граматичних конструкцій та тренуванням у різних видах мовленнєвої діяльності є необхідними умовами для досягнення високого рівня комунікативної компетентності.

1.2. Особливості розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку

Старший дошкільний вік є періодом інтенсивного розвитку мовлення. Діти цього віку демонструють значні досягнення у формуванні мовленнєвих умінь та навичок. Одним із найважливіших показників мовленнєвого розвитку є фонетична сторона мови. Більшість дітей до старшого дошкільного віку успішно оволодіває звуковим ладом рідної мови, правильно вимовляючи всі фонемі. Вони здатні варіювати силу голосу, темп мовлення та інтонацію, передаючи різноманітні емоційні стани (питання, радість, здивування тощо) [42].

Паралельно з фонетичним розвитком відбувається значне збагачення лексичного запасу дитини. До кінця дошкільного віку словник дитини включає тисячі слів, що належать до різних частин мови. Важливим аспектом лексичного розвитку є не лише кількісне збільшення словника, а й якісне його збагачення. Діти активно засвоюють синоніми та антоніми, вчать користуватися багатозначними словами, розуміють переносне значення слів. Таким чином, розвиток словника характеризується не тільки збільшенням кількості слів, але й поглибленням розуміння лексичного значення.

Крім фонетичного та лексичного розвитку, у старшому дошкільному віку відбувається активне формування граматичної будови мови. Діти опановують складні граматичні конструкції, вчать узгоджувати слова в реченні за родом, числом і відмінками, будувати різноманітні типи речень. У мовленні дітей спостерігається збільшення

кількості простих поширених речень, а також активне використання складносурядних та складнопідрядних конструкцій. Формується критичне ставлення до граматичних помилок, що свідчить про розвиток мовного самоконтролю. Діти починають усвідомлювати правила граматики і прагнуть дотримуватися їх у власній мові[7].

Однією з найхарактерніших особливостей мовлення дітей старшого дошкільного віку є розвиток зв'язного мовлення. Вони активно освоюють різні типи текстів: описи, оповідання, міркування. У процесі створення текстів діти вдосконалюють навички використання різних типів зв'язку між словами, реченнями та частинами висловлювання, дотримуючись логічної послідовності викладу.

Незважаючи на значні досягнення в мовленнєвому розвитку більшості дітей старшого дошкільного віку, індивідуальні особливості кожної дитини можуть призводити до певних відхилень від загальних норм. Типовими труднощами є фонетичні порушення, зокрема неправильна вимова окремих звуків, а також проблеми з інтонацією та ритмікою мовлення. Граматична будова мови дітей цього віку також може містити помилки, особливо в утворенні складних відмінкових форм іменників, узгодженні слів у реченні та побудові складних синтаксичних конструкцій. Крім того, деякі діти відчують труднощі у формуванні зв'язного мовлення, що проявляється в обмеженості лексичного запасу, труднощах у побудові логічних зв'язків між реченнями та недостатній деталізації висловлювань[8].

У старшому дошкільному віці спостерігається стрімкий прогрес у формуванні комунікативних навичок.

Діти все активніше включаються у діалогічне спілкування, демонструючи здатність підтримувати бесіду, формулювати власні думки, а також адекватно реагувати на висловлювання співрозмовників. Вони вміють задавати уточнюючі питання, доповнювати та коригувати відповіді інших учасників діалогу, висловлювати свою згоду або незгоду.

Характер діалогічного мовлення дітей значною мірою залежить від складності комунікативних завдань та контексту ситуації.

Паралельно з розвитком діалогічного мовлення відбувається вдосконалення монологічних висловлювань. Старші дошкільники оволодівають різними типами зв'язного мовлення: описом, оповіданням, елементами міркування. Вони здатні будувати докладні й послідовні висловлювання, використовуючи як опору наглядні матеріали, так і власний досвід. Синтаксична структура мовлення ускладнюється: збільшується кількість складних речень, зокрема складносурядних та складнопідрядних[10].

Однак, слід зазначити, що у значної частини дітей ці навички є нестійкими та потребують подальшого розвитку. Типовими труднощами можуть бути:

- Недостатня деталізація висловлювань: діти часто пропускають важливі деталі, не використовують достатню кількість прикметників і дієслів.
- Складнощі в побудові логічних зв'язків між реченнями: порушення послідовності викладу, повторення одних і тих же слів.
- Обмежений лексичний запас: використання однотипних слів і виразів.
- Труднощі у доборі відповідних засобів мовної виразності: не завжди вдале використання інтонації, міміки, жестів.

Фактори, що впливають на розвиток мовлення у старшому дошкільному віці:

- Сімейне середовище: рівень мовної культури батьків, наявність книг, ігор, які стимулюють розвиток мовлення.
- Дошкільний заклад: якість мовленнєвого виховання, різноманітність мовленнєвих завдань.

- Індивідуальні особливості дитини: темперамент, пізнавальні процеси, мотивація[12].

Діти старшого дошкільного віку часто відчують труднощі при конструюванні власних висловлювань. Вони можуть мати проблеми з підбором найважливіших фактів, з організацією матеріалу у логічній послідовності, а також з використанням різноманітних мовних засобів для вираження своїх думок. Глибоке розуміння цих особливостей дозволяє педагогам розробляти індивідуальні траєкторії розвитку мовлення кожної дитини та створювати сприятливе середовище для формування зв'язного мовлення.

Комунікативний підхід у розвитку усного зв'язного мовлення дошкільників передбачає фокусування на тих видах мовленнєвої діяльності, які є найбільш актуальними для подальшого навчання. Особлива увага приділяється формуванню вмінь будувати розгорнуті відповіді, переказувати тексти, складати розповіді за картинками та аналогіями. Цей підхід передбачає створення комунікативного середовища, яке стимулює активну мовленнєву діяльність дітей та сприяє засвоєнню мовних норм і правил через природне спілкування. Використання різноманітних форм та інтерактивних методів навчання дозволяє зробити процес навчання мовлення цікавим та ефективним[16].

Робота над формуванням зв'язного мовлення дошкільників будується на основі загальнодидактичних принципів, що забезпечують ефективність навчального процесу. Зокрема, важливо дотримуватися принципу систематичності та послідовності, поступово ускладнюючи завдання та вводячи новий матеріал. При цьому необхідно враховувати вікові та психологічні особливості дітей, адаптуючи завдання до їхніх можливостей та інтересів. Важливим є також принцип активізації навчальної діяльності дітей, що передбачає створення умов для самостійного пошуку рішень, формування вмінь аналізувати, узагальнювати та робити висновки.

Програма дошкільного закладу передбачає цілеспрямоване формування як діалогічного, так і монологічного мовлення дітей. Розвиток діалогічного мовлення є особливо важливим, оскільки саме в діалозі діти набувають навичок слухання, розуміння, формулювання власних думок та адекватної реакції на висловлювання інших. Завданнями навчання діалогічного мовлення є формування вміння підтримувати розмову, задавати уточнюючі питання, висловлювати свою точку зору, а також слухати і розуміти співрозмовника.

Діалог є багатогранною формою соціальної взаємодії, яка вимагає від учасників високого рівня комунікативних компетенцій. На відміну від монологічного висловлювання, діалог передбачає постійну адаптацію до змінюваних умов спілкування. Учасникам діалогу необхідно не лише формулювати власні думки, а й одночасно сприймати, аналізувати та інтерпретувати повідомлення співрозмовника та розуміти інтонацію, міміку та жести співрозмовника, які часто несуть додаткову інформацію[45]. Цей процес вимагає високого рівня концентрації уваги, гнучкості мислення та здатності швидко перемикатися між різними ролями: слухача, співрозмовника, оратора, а також контролювати свою мову в реальному часі.

У старших дошкільних групах особливу увагу слід приділяти формуванню вмінь точно та вичерпно відповідати на запитання, узагальненню інформації з різних джерел, а також варіюванню відповідей за формою та змістом. Важливо закріпити навички участі у колективній бесіді, що передбачає активне слухання, дотримання черговості висловлювань та вміння конструктивно взаємодіяти з однолітками [45].

Особливий акцент необхідно робити на розвитку вміння формулювати та задавати запитання, будувати логічні відповіді, висловлювати власну точку зору та аргументувати її. Слід стимулювати дітей до участі в дискусіях, що виходять за межі безпосереднього досвіду, а також переглянутих фільмів та інших видів мистецтва.

Завдання та зміст навчання монологічного мовлення визначаються специфічними особливостями його розвитку в дитячому віці та відмінними характеристиками від діалогічного мовлення. Кожне монологічне висловлювання має ряд характерних ознак, які необхідно враховувати при організації навчального процесу. Основними ознаками розвиненого монологічного мовлення є: семантична єдність (наскрізна тема, узгодженість всіх частин висловлювання з головною ідеєю), чітка структурна організація (наявність вступу, основної частини та висновку), логічна послідовність (зв'язність між реченнями та абзацами), адекватний обсяг висловлювання та плавність мовлення (відсутність тривалих пауз та заїкань).

Сучасні методики розвитку зв'язного мовлення націлені на формування у дошкільників широкого спектру мовленнєвих умінь, необхідних для створення цілісних, логічно послідовних та комунікативно ефективних висловлювань.

Для досягнення плавного та логічного діалогічного мовлення дитина повинна опанувати низку важливих умінь:

- Глибоко розуміти тему: Дитина має не просто знати про що говорити, а й усвідомлювати всі нюанси та аспекти теми.
- Структурувати інформацію: Вміння виокремлювати головне, будувати логічні ланцюжки думок та визначати послідовність викладу матеріалу є ключовими.
- Вибирати правильні слова: Словниковий запас дитини має бути достатнім для точного та яскравого вираження думок.
- Будувати речення: Дитина повинна вміти правильно поєднувати слова в речення, використовуючи різноманітні граматичні конструкції.
- Створювати зв'язний текст: Вміння логічно пов'язувати речення між собою, використовуючи сполучники, вступні слова та інші мовні засоби.

Сучасні методики розвитку діалогічного мовлення пропонують широкий спектр вправ та завдань, які допомагають дитині:

- Придумувати власні історії: Це розвиває уяву, фантазію та вміння структурувати оповідь.
- Переказувати тексти: Ця вправа допомагає розвивати пам'ять, увагу та вміння виділяти головне.
- Описувати предмети, явища: Це формує вміння аналізувати та порівнювати, а також розширює словниковий запас.
- Брати участь у дискусіях: Дискусії вчать висловлювати свою думку, аргументувати її та слухати інших.
- Складати плани та тези: Ці вміння необхідні для структурування складних висловлювань[17].

Розвиток діалогічного мовлення – це не просто вміння говорити. Це основа для успішного навчання, побудови міцних соціальних зв'язків та реалізації себе в житті.

Монологічне мовлення дошкільнят – це динамічний та багатогранний процес, що постійно розвивається та вдосконалюється. Класифікація монологічних висловлювань за функцією дозволяє детальніше розглянути особливості мовленнєвої діяльності дітей.

Основні типи монологів:

- Опис: Це статична картина предмета або явища, передана за допомогою мовлення. Дитина фіксує зовнішні ознаки, властивості, якості об'єкта, не описуючи дії та події. Наприклад: "Моя лялька велика, у неї блакитні очі і рожеве плаття. Вона спить на ліжку".
- Оповідання: Це динамічна форма мовлення, що розгортається в часі. Дитина розповідає про події, що відбуваються, передає послідовність дій, вказує на причинно-наслідкові зв'язки. Наприклад: "Я з батьками гуляв парком. Там я побачив песика і підійшов до нього. Він

гавкав на мене. Я кинув йому паличку, і песик побіг за нею та приніс мені".

- **Міркування:** Це найскладніший тип монологу, який передбачає логічний аналіз ситуації, висування гіпотез, обґрунтування своєї точки зору. Наприклад: "Я думаю, що сонце світить, тому що воно хоче, щоб квіти росли"[6].

- **Контамінація:** Це змішаний тип мовлення, який поєднує в собі елементи опису, оповідання та міркування. Контамінації є характерними для дошкільного віку, оскільки мислення дітей ще не досить диференційоване.

Особливості розвитку монологічного мовлення

- **Перехідність:** Межі між різними типами монологів у дошкільному віці досить розмиті. Дитина може легко переходити від опису до оповідання і навпаки.

- **Поступове ускладнення:** З віком монологічні висловлювання дітей стають більш структурованими, деталізованими та логічними.

- **Вплив оточення:** Спілкування з дорослими, читання книг, ігри – все це сприяє розвитку мовлення дитини[6].

Вихователь відіграє важливу роль у розвитку мовлення дошкільнят. Він повинен: створювати мовленнєве середовище: Організовувати різноманітні види мовленнєвої діяльності (бесіди, ігри, читання). Стимулювати мовленнєву активність: Задавати питання, пропонувати теми для розмов. Коригувати мовлення дітей: Поправляти граматичні помилки, збагачувати словниковий запас. Аналізувати монологічні висловлювання: Визначати тип монологу, оцінювати його структуру, зміст і мовні засоби.

Монологічні висловлювання дітей дошкільного віку можуть бути класифіковані за джерелом інформації, яке слугує основою для створення тексту. Виокремлюють такі основні типи:

- Творчі розповіді: Це оригінальні висловлювання, в яких дитина самостійно створює сюжет, персонажів та події.
 - Казки: Вигадування фантастичних історій з незвичайними героями та подіями.
 - Реалістичні оповідання: Створення історій, заснованих на реальних подіях або уявних ситуаціях, але з використанням власної уяви.
- Перекази: Відтворення чужого тексту (казки, оповідання) з максимально точним передаванням змісту та мовних особливостей.
- Розповіді за картинкою: Створення описових або оповідальних текстів на основі візуального образу, що передбачає аналіз зображеного, вигадкування подій, що передували та відбуваються після зображеного моменту.
- Розповіді за серією сюжетних картинок: Створення розгорнутого оповідання на основі послідовності картинок, що відображають різні етапи події.
- Розповіді про іграшки: Створення оповідань, в яких іграшки виступають як персонажі, виконують певні дії та мають свої характери.
- Розповіді з особистого досвіду: Висловлювання, засновані на власному досвіді дитини, можуть бути описовими, оповідальними або змішаними.

Кожен з перелічених типів монологічного висловлювання сприяє розвитку різних мовленнєвих умінь. Так, при складанні творчих розповідей розвивається уява, фантазія, здатність будувати логічні ланцюжки. Перекази вчать точно передавати зміст, дотримуватися послідовності викладу. Розповіді за картинками та серією картинок розвивають спостережливість, уміння аналізувати зображене, будувати сюжет. Розповіді про іграшки сприяють розвитку образного мислення, вмінню надавати предметам людські якості. Розповіді з особистого

досвіду формують вміння структурувати власні думки та висловлювати їх чітко та послідовно.

Слід відмітити ключові моменти розвитку монологічного мовлення: формування структури тексту: Вчення дитини виділяти початок, середину та кінець оповідання, використовувати різноманітні засоби зв'язку між реченнями. Розвиток лексичного запасу: Збагачення словникового запасу дитини за рахунок використання синонімів, антонімів, образних засобів мови. Вдосконалення граматичної будови мовлення: Формування вміння правильно будувати речення, узгоджувати слова за родом, числом і відмінками. Розвиток мовленнєвої виразності: Використання інтонації, міміки, жестів для підсилення емоційного забарвлення мовлення.

Розвиток монологічного мовлення є важливим етапом мовленнєвого розвитку дитини. За допомогою різноманітних типів монологічних висловлювань можна сформувати у дітей необхідні комунікативні компетенції, які будуть їм корисними у подальшому житті.

Отже, розуміння особливостей роботи над побудовою діалогічного та монологічного висловлювань допомагає вихователю ефективно організувати навчальний процес і сприяти всебічному розвитку мовлення дошкільнят.

1.3. Значення фольклорних жанрів для розвитку зв'язного мовлення

Народний фольклор – це унікальний феномен культури, що відображає духовний світ народу. Це сукупність усних творів, що передаються з покоління в покоління і формують культурну ідентичність. Народні казки, пісні, прислів'я та легенди відображають погляди, цінності та уявлення народу про світ.

Пестушки, потішки, забавлянки, пісеньки – це перші маленькі шедеври, які потрапляють до вух малюка. Вони не лише розважають, а й є потужним інструментом розвитку. З їх допомогою дитина пізнає світ звуків, ритму, мови. Ці прості, але мудрі рядки формують її смак, розширюють словниковий запас, розвивають уяву та емоційний інтелект[7].

Колискова пісня, як витвір народної поезії, має величезний потенціал для розвитку мовлення дитини. Завдяки особливій інтонаційній організації, ритмічності та повторюваності звуків, колискові сприяють формуванню фонематичного слуху, розвитку фонетичних процесів та інтонаційної виразності мовлення. Паралельно з цим, колискові збагачують словниковий запас дитини, вводячи її у світ нових слів та словосполучень. Таким чином, колискові пісні є не лише засобом заспокоєння дитини, а й важливим інструментом її мовного розвитку[42]. Використовуючи колискові у своїй роботі, вихователь створює умови для гармонійного розвитку кожної дитини. Використовують такі прийоми роботи з колисковими в ЗДО:

1. Звуконаслідування: Імітуйте звуки тварин, природних явищ, що згадуються в колисковій.
2. Рухи: Супроводжуйте співання простими рухами, які відповідають змісту пісні.
3. Ігри з пальчиками: Використовуйте пальчикові ігри, які ілюструють текст колискової.
4. Візуалізація: Створіть яскраві образи за допомогою іграшок, картинок або інтерактивної дошки.
5. Драматизація: Розіграйте невеликі сценки за мотивами колискових.

Розгадування загадок сприяє розвитку мовлення дитини. Діти вчаться чітко формулювати свої думки, будувати речення, використовувати різноманітні мовні засоби. Крім того, загадки збагачують словниковий запас і розвивають образне мислення. Стисла і

образная форма загадок вимагає від дитини вміння виділяти головні ознаки предметів, встановлювати зв'язки між різними поняттями та робити висновки.

Утішки та потішки є першими зразками мовлення, з якими стикається дитина. Вони сприяють розвитку мовлення, формуванню звуковимови та почуття ритму. Емоційне читання дорослим цих творів робить процес навчання мовлення більш приємним та ефективним.

Залучаючи дітей до імітації звуків тварин за допомогою потішок, вихователь створює умови для всебічного розвитку дитини. Через гру з мовою діти розвивають фонематичний слух, пам'ять, уяву, а також вчаться співпрацювати в колективі. Крім того, такі заняття сприяють формуванню емоційного інтелекту, розвивають комунікативні навички та сприяють соціалізації.

Українська народна казка є невичерпним джерелом мовних засобів виразності. Застосування таких прийомів, як епітети, порівняння та метафори, робить мову казки образною та виразною. Регулярне спілкування дітей з народними казками сприяє формуванню їхньої мовної культури, розширенню словникового запасу та розвитку комунікативних навичок.

Українські педагоги та психологи (К. Ушинський, С. Русова, В.Сухомлинський, А. Богуш, Л.Виготський, І.Бех) приділяють значну увагу дослідженню ролі казки у розвитку особистості дошкільника. Їхні дослідження свідчать про те, що казка є ефективним засобом для формування емоційного інтелекту, моральних орієнтирів та творчих здібностей у дітей[7].

О.Запорожець звернула увагу не тільки на моральний аспект народних казок, але й на їхній вплив на розвиток мови, уяви та пізнавальних процесів дитини. Яскраві образи, метафори, порівняння, характерні для народних казок, стимулюють мовленнєву активність дитини, розвивають її уяву та допомагають їй краще розуміти навколишній світ[15].

Дослідження в галузі педагогіки свідчать про те, що використання народних педагогічних традицій, зокрема казки, є ефективним способом забезпечення гармонійного розвитку особистості дитини, оскільки воно сприяє інтеграції когнітивних, емоційних та соціальних аспектів навчання.

У казці знаходять своє відображення фундаментальні людські цінності, які допомагають нам зрозуміти сенс життя. На перший погляд, казка здається простою і наївною, але її глибина і багатогранність відкриваються поступово[22].

Казка - це не лише розвага, а й потужний інструмент для розвитку особистості. Вона дозволяє пережити різноманітні життєві ситуації, зрозуміти себе і своє місце у світі, а також сформувати власну систему цінностей.

Народна казка – це скарбниця народної мудрості. Вона містить у собі глибокі істини про життя, любов, смерть, добро і зло. Через алегоричні образи і символи казка передає складні філософські ідеї, доступні для розуміння навіть маленьким дітям. Образ доброти в українських народних казках представлений як активна сила, здатна перемогти зло. Герої казок, часто слабкі і беззахисні, демонструють дивовижну силу духу, жертвуючи собою заради інших. Цей мотив підкреслює важливість гуманістичних цінностей в українській культурі. Аналіз казкових сюжетів дозволяє зробити висновок, що доброта в українській народній свідомості розглядається не тільки як пасивна риса характеру, але й як активна сила, здатна змінити світ[7].

Занурюючись у світ казки, дитина не просто розважається, а й активно розвивається. Вона вчиться долати страхи, боротися зі своїми вадами, вірити в себе і свої сили. «Казкові сюжети допомагають дитині зрозуміти, що навіть у найскладніших ситуаціях можна знайти вихід, якщо докладати зусиль і вірити в добро. Таким чином, казка стає не лише

джерелом розваг, а й важливим інструментом виховання та розвитку особистості».

Казка - це не просто розповідь, а своєрідний код, який передає з покоління в покоління мудрість, досвід і цінності народу. Завдяки казці дитина вчиться розуміти світ, людей, себе. Педагог, використовуючи казки в навчальному процесі, може створити умови для всебічного розвитку дитини: пізнавального, морального, емоційного, творчого. Активні форми роботи з казкою (обговорення, драматизація, створення власних казок) допомагають дитині не просто сприймати інформацію, а й активно її переробляти, співвідносити з власним досвідом і формувати власну думку[7].

Організуючи роботу з казкою, важливо створити атмосферу занурення, де дитина зможе не тільки слухати, а й активно взаємодіяти з текстом. За допомогою різноманітних завдань (розгадування загадок, складання речень, малювання) ми допомагаємо дітям глибше зрозуміти зміст казки, запам'ятати нові слова, розвивати уяву та творчі здібності. Залучення музики та батьків робить цей процес ще більш цікавим та ефективним. Таким чином, казка стає не просто розвагою, а інструментом всебічного розвитку дитини.

Народний фольклор пронизує весь день дитини в дошкільному закладі. Він допомагає адаптуватися до нових умов, супроводжує режимні моменти, збагачує прогулянки та навчальні заняття. Особливу увагу заслуговують рухомі та пальчикові ігри, які не тільки формують мовлення, а й готують руку до письма, розвивають координацію рухів та творчу уяву. Доведено, що рівень розвитку мовлення дитини тісно пов'язаний з розвитком дрібної моторики.

Народні твори, зокрема ті, що містять звуконаслідування та детальні описи тварин, відіграють важливу роль у когнітивному та емоційному розвитку дитини дошкільного віку. Завдяки яскравим образам, динамічним сюжетам та звуковій виразності, такі твори

привертають увагу дітей, стимулюють їхню допитливість та уяву. Крім того, народні твори сприяють розвитку мовлення, пам'яті, мислення та емоційного інтелекту. Через образне відображення життя тварин, діти вчаться співчувати, розуміти інших, формують дбайливе ставлення до природи та всього живого. Таким чином, народні твори є не лише засобом розваги, а й важливим інструментом виховання.

Сприйняття художніх творів збагачує словниковий запас дитини, вчить її бачити світ у барвистих образах. Однак, лише активне використання мови в власних висловлюваннях закріплює ці навички. Коли дитина самостійно створює свої історії, використовує різноманітні мовні засоби, її мова стає більш виразною, емоційною та індивідуальною.

Отже, раннє занурення дитини у світ фольклору має науково обґрунтовану основу. Дослідження в галузі психолінгвістики доводять, що фольклорні тексти відповідають особливостям дитячого сприйняття, а їхня ритміка, мелодійність і образність сприяють легкому запам'ятовуванню і засвоєнню мовного матеріалу. Наслідуючи фольклорні зразки, дитина освоює мовні норми, розвиває фонематичний слух і формує граматичну правильність мови. Крім того, фольклорні твори забезпечують емоційний фон для розвитку мовлення, що сприяє формуванню зв'язного мовлення і творчих мовленнєвих умінь.

РОЗДІЛ II. Емпіричне вивчення розвитку зв'язного мовлення старших дошкільників засобами народного фольклору

2.1. Діагностика рівня розвитку зв'язного мовлення у дошкільнят

Мета експерименту: Виявити динаміку розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку в процесі систематичного використання жанрів народного фольклору.

У дослідженні взяли участь 10 дітей старшого дошкільного віку Антонівського закладу дошкільної освіти № 4 комбінованого типу Херсонської міської ради. У зв'язку із заходженням м. Херсона в районі бойових дії ЗДО функціонує у режимі дистанційної освіти.

Ми припускаємо, що систематичне використання фольклорних текстів (казок, байок, загадок) у поєднанні з різноманітними видами мовленнєвої діяльності (розповіді, перекази, діалоги) сприятиме значному зростанню рівня розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку, що проявлятиметься у збільшенні обсягу висловлювань, урізноманітненні лексики та граматичних конструкцій, а також у вмінні будувати логічно послідовні висловлювання.

Констатувальний етап.

Для з'ясування вихідного рівня розвитку зв'язного мовлення дошкільників було проведено діагностичне обстеження.

Для проведення дослідження було обрано казку «Пан Коцький» як один з найвідоміших творів українського фольклору, що відповідає інтересам дітей старшого дошкільного віку. Ілюстрація до казки, що відображає момент зустрічі Кота з різними звірями, була обрана завдяки її емоційній насиченості та деталізації, що сприяє активізації уяви дітей.

Для аналізу переказів було обрано такі **критерії**:

1. **Розуміння змісту:** Оцінювалася здатність дітей сформулювати думки та основну ідею твору власними словами.
2. **Структурність:** Аналізувалася відповідність структури переказу структурі оригіналу, тобто вміння дітей послідовно передавати події.
3. **Граматична правильність:** Аналізувалася правильність побудови речень, використання різних видів речень (простих, складних).
4. **Плинність мови:** Оцінювалася наявність або відсутність пауз, заминок під час переказу.
5. **Самостійність:** Фіксувалася потреба в підказках або повторному читанні тексту під час виконання завдання.

6. **Лексичне оформлення:** Оцінювалося використання лексичного запасу оригіналу, а також здатність дітей до заміни авторських мовних засобів на власні.

Кожен з критеріїв оцінювався за двобальною шкалою, що дозволило отримати диференційовану оцінку кожного аспекту переказу.

Максимальна сумарна оцінка в 12 балів була розподілена між шістьма критеріями, що забезпечило комплексну оцінку мовленнєвої діяльності.

Для оцінювання рівня розвитку мовленнєвих навичок досліджуваних було розроблено систему, що базувалася на шести ключових критеріях.

Кожен з цих критеріїв – розуміння змісту, структурність викладу, лексичне оформлення, граматична правильність, плинність мовлення та самостійність виконання завдання – оцінювався за двобальною шкалою.

Максимальна сумарна оцінка за переказ становила 12 балів. Оцінка в 2 бали за критерій свідчила про **високий рівень** його виконання, що проявлявся у: точному відтворенні змісту, логічній послідовності викладу, використанні різноманітної лексики, відсутності граматичних помилок та повної самостійності у виконанні завдання. Оцінка в 1 бал вказувала на часткове виконання критерію, тобто **середній рівень**, що могло проявлятися у незначних відхиленнях від оригіналу, переважанні простих речень або потребі в мінімальній допомозі. Оцінка в 0 балів фіксувалася у випадку нездатності виконати завдання, що свідчило про значні труднощі в розумінні тексту, порушення логіки викладу, бідності лексики та значної залежності від зовнішньої допомоги та свідчило про **низький рівень**.

Для збору даних про рівень розвитку мовлення дітей було використано метод аналізу творчих розповідей за картинкою. Отримані тексти піддавалися детальному аналізу з погляду їхньої відповідності вимогам до предметно-логічної послідовності та мовного оформлення.

Для оцінки рівня розвитку зв'язного мовлення досліджуваних було використано комплексний підхід, що передбачав аналіз таких параметрів:

1. **Цілісність висловлювання:** Оцінювалася єдність тематики, логічна послідовність та структурна організованість висловлювання.

2. **Зв'язність:** Аналізувалися способи міжфразового зв'язку, визначалася кількість непов'язаних або формально пов'язаних між собою пропозицій.

3. **Розгорнутість висловлювання:** Оцінювався обсяг висловлювання (кількість слів та речень), а також співвідношення простих та складних речень.

4. **Самостійність:** Визначалася кількість допоміжних питань, необхідних для продовження висловлювання.

5. **Плавність мовлення:** Фіксувалася кількість тривалих пауз, що переривали плавність викладу.

На основі узагальненої оцінки зазначених критеріїв було проведено кількісний аналіз рівня розвитку зв'язного мовлення досліджуваних дітей.

Таблиця 2.1.

Рівень розвитку мовлення дошкільників на констатувальному етапі дослідження за параметрами

Дитина	Показники
--------	-----------

	Розу мінн я текс ту	Стру ктур ність	Гра мати ка	Пли нніс ть	Сам ості йніс ть	Лекс ика	Бали	Рівні
1	1	1	-	1	1	1	5	С
2	2	2	2	2	2	1	11	В
3	1	1	1	1	0	-	4	Н
4	2	1	1	2	1	1	8	С
5	1	1	1	1	1	1	6	С
6	1	1	-	1	1	-	4	Н
7	1	-	1	1	-	1	4	Н
8	1	1	1	1	1	1	6	С
9	1	-	1	-	1	1	4	Н
10	1	1	-	-	-	1	3	Н

Згідно з результатами дослідження, більшість дітей старшого дошкільного віку (50%) демонструють середній рівень розвитку зв'язного мовлення. Це свідчить про загальну достатність формування цієї мовленнєвої навички у дітей даного віку. При цьому, 10% дітей мають високий рівень розвитку зв'язного мовлення, що вказує на наявність у групі дітей з добре розвиненими мовленнєвими здібностями. Водночас, 40% дітей демонструють низький рівень розвитку зв'язного мовлення, що потребує додаткової уваги та корекційної роботи.

Рисунок 2.1. Рівні розвитку мовлення дошкільників на констатувальному етапі дослідження.

Результати експерименту засвідчили, що рівень розвитку зв'язного мовлення у більшості дітей старшого дошкільного віку відповідає середнім показникам. Проте, виявлено необхідність у цілеспрямованій педагогічній роботі, спрямованій на подальше вдосконалення цієї мовленнєвої навички. Для перевірки ефективності такого підходу була організована експериментальна робота, в рамках якої з однією групою дітей проводилися заняття з використанням фольклорних матеріалів. Інша група дітей (контрольна) продовжувала навчальний процес відповідно до програми «Дитина».

2.2.Зміст роботи з розвитку зв'язного мовлення дошкільнят засобами фольклору

Метою експериментального дослідження було теоретично обґрунтувати та емпірично перевірити ефективність використання фольклорних жанрів як засобу розвитку зв'язного монологічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку. Вибір фольклорних текстів, зокрема казок, для діагностики та формуючої роботи був обумовлений їхньою специфічною структурою, наявністю сюжету, різноманітністю персонажів та образів, що сприяє розвитку уяви, пам'яті та мовленнєвої активності дитини. Крім того, фольклорні твори мають високий

емоційний заряд, що підвищує мотивацію дітей до мовленнєвої діяльності.

Таблиця 2.2.

План роботи з розвитку зв'язного мовлення

Заняття	Мета	Завдання
<p>Блок 1 (2 заняття) Казка «Коза-дереза»</p>	<p>☐ Формування мовленнєвих навичок: Розвиток граматичної правильності, розширення словникового запасу, вдосконалення навичок складання речень та використання займенників.</p> <p>☐ Розвиток творчого мислення: Стимулювання уяви, розвиток здатності до образного мислення та вирішення нестандартних завдань.</p> <p>☐ Розвиток дрібної моторики: Поєднання мовленнєвих завдань з руховими, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу.</p> <p>☐ Формування комунікативних навичок: Розвиток вміння висловлювати свої думки, слухати інших і вести діалог.</p>	<p>Читання казки: Виразне читання казки з використанням ілюстрацій та іграшок.</p> <p>Обговорення прочитаного: Хто герої казки? Що сталося з героями? Які почуття викликала казка?</p> <p>Дидактичні ігри: «Хто як говорить?» (імітація звуків тварин); «Опиши героя» (розвиток спостережливості та вміння складати розгорнуті відповіді); «Придумай продовження» (розвиток творчої уяви)</p> <p>Творча робота: Малювання або ліплення улюбленого героя казки. Конструювання декорацій до казки.</p> <p>Варіанти дидактичних ігор та творчих завдань: Гра «Відгадай загадку»: Загадування загадок про героїв казки. Гра «Розклади картинки за порядком» (для розвитку послідовності подій). Гра «Склади розповідь за картинками» (для розвитку зв'язного мовлення). Гра «Знайди пару» (підбір парних картинок, що доповнюють одна одну).</p>
<p>Блок 2 (2 заняття) Казка «Ріпка».</p>	<p>Розширення словникового запасу: познайомити дітей з новими словами, закріпити знання вже вивчених.</p> <p>Розвиток мовлення: вчити дітей будувати речення, підбирати слова за значенням, використовувати різні частини мови.</p> <p>Формування логічного мислення: розвивати вміння порівнювати, аналізувати, узагальнювати.</p> <p>Стимулювання творчості: заохочувати дітей до самостійних висловлювань, фантазування</p>	<p>Дидактичні ігри:" Напишемо лист герою": Діти обирають героя казки та пишуть йому листа, в якому задають питання, висловлюють свої почуття.</p> <p>"Закінчи пропозицію": Вихователь починає речення, а діти його закінчують (наприклад, "Якби я був Мишкою, то...").</p> <p>Хто знає інше слово": Діти підбирають синоніми до слів, пов'язаних з казкою.</p> <p>Розвиваючі ігри "А якби...": Діти придумують альтернативні кінцівки для</p>

		<p>відомих казок.</p> <p>"Добре-погано": Діти обговорюють вчинки казкових героїв, визначають, що було добре, а що погано.</p> <p>"Твір загадок": Діти складають загадки про казкових героїв.</p> <p>"Перевтілення": Діти переказують уривок казки від імені іншого героя.</p> <p>"Новий герой": Діти придумують нового героя для казки та розповідають, як він змінить сюжет.</p>
<p>Блок 3 (2 заняття) Казка «Кіт у чоботях»</p>	<p>Розширюємо словниковий запас: Вчимо дітей підбирати слова, які мають протилежне значення (антоніми), описувати предмети за допомогою різних ознак (прикметників), складати цікаві словосполучення.</p> <p>Розвиваємо мовлення: Допомагаємо дітям складати гарні, зв'язні речення, висловлювати свої думки.</p> <p>Стимулюємо творчість: Заохочуємо дітей придумувати цікаві історії, розгадувати загадки та виконувати різноманітні завдання.</p>	<p>☐ Дидактичні ігри:</p> <p>"Доповни пропозицію": Вихователь починає речення, а діти його закінчують (наприклад, "Котик у чоботях був дуже...").</p> <p>"Який, яка, яка": Діти підбирають прикметники до іменників, пов'язаних з казкою.</p> <p>"Задай питання герою": Діти придумують питання до героїв казки.</p> <p>☐ Творчі завдання:</p> <p>"Переказ за картинкою": Діти складають розповідь за обраною ілюстрацією.</p> <p>"Нова назва": Діти придумують нову назву для казки.</p> <p>"Загадки": Діти складають загадки про героїв казки.</p> <p>"А якби...": Діти придумують альтернативні кінцівки для казки.</p> <p>"Добре-погано": Діти обговорюють вчинки героїв казки, визначають, що було добре, а що погано.</p> <p>"Новий герой": Діти придумують нового героя для казки та розповідають, як він змінить сюжет.</p> <p>☐</p>
<p>Блок 4 (2 заняття) Казка «Івасик-Телесик»</p>	<p>☐ Розширення лексичного запасу: Продовжувати вчити дітей підбирати слова з протилежним значенням (антоніми), узгоджувати прикметники з іменниками за родом, числом і відмінком, складати різноманітні словосполучення.</p>	<p>Дидактичні ігри:</p> <p>"Хто зуміє похвалити": Діти по черзі називають позитивні якості Івасика.</p> <p>"Назви ласкаво": Діти називають ласкаві слова до героїв казки (наприклад, маленький Івасик, мудра змія).</p>

	<p>□ Розвиток мовлення: Стимулювати вміння дітей будувати зв'язні висловлювання, висловлювати свої думки чітко і логічно.</p> <p>□ Формування творчого мислення: Розвивати уяву, фантазію та здатність до нестандартних рішень.</p>	<p>"Задумай слово": Один з дітей загадує слово, пов'язане з казкою, а інші відгадують.</p> <p>"Від кожного за слівцем": Діти по черзі називають слова, пов'язані з казкою, утворюючи ланцюжок.</p> <p>Розвиваючі ігри: "А якби...": Діти придумують альтернативні події в казці (наприклад, "А якби Івасик не вліз на явір?"). "Добре-погано": Діти обговорюють вчинки героїв казки, визначають, що було добре, а що погано. "Переказ ланцюжком": Діти по черзі переказують невеликі уривки з казки, спираючись на ілюстрації. Творчі завдання: "Нова назва": Діти придумують нову назву для казки. "Нове закінчення": Діти придумують альтернативне закінчення казки. "Зміна сюжету": Діти змінюють сюжет казки, додаючи нового героя або змінюючи місце дії.</p>
<p>Блок 5 (2 заняття) Казка« Котигорошко»</p>	<p>Формування лексичних умінь: збагачення словникового запасу учнів шляхом підбору синонімів, антонімів та заміників для різних лексичних категорій у процесі роботи з казковим текстом.</p> <p>Розвиток граматичних умінь: формування вміння правильно використовувати заміники в різних синтаксичних конструкціях, що сприяє розвитку граматичної компетенції.</p> <p>Стимулювання творчої активності: розвиток творчого мислення та уяви шляхом створення нових варіантів казок за допомогою заміни лексичних одиниць та конструювання нових сюжетних ліній.</p> <p>Розвиток комунікативних умінь: формування вміння презентувати результати своєї творчої діяльності, що сприяє розвитку комунікативних компетенцій.</p>	<p>Завдання на розуміння змісту казки Що сталося далі? Запропонуй дитині продовжити розповідь після певного моменту в казці. Чому так сталося? Запитай дитину, чому герой вчинив так, а не інакше. Що було б, якби...? Запропонуй дитині подумати, як би змінився хід подій, якби герой вчинив інакше.</p> <p>Завдання на розвиток мовлення Розповідь від імені героя. Запропонуй дитині розповісти казку від імені улюбленого героя. Складання речень. Дайте дитині початок речення і попроси її закінчити його, використовуючи слова з казки. Опис героїв. Запропонуй дитині описати зовнішність і характер героїв казки. Завдання на розвиток творчих здібностей Малювання ілюстрацій. Запропонуй дитині намалювати улюблену сцену з казки.</p>

		Конструювання. Запропонуй дитині побудувати будиночок для героїв казки з кубиків або інших конструкторів.
Блок 6 (2 заняття) Підсумок	Розширення лексичного запасу та розвиток мовленнєвих умінь: Формування вміння підбирати слова до заданого контексту, будувати логічні ланцюжки слів, складати зв'язні висловлювання, використовуючи різноманітні частини мови. Розвиток мовленнєвої компетентності: Формування вміння аналізувати зміст прочитаного, пояснювати смислові зв'язки між словами, аргументувати свою точку зору. Стимулювання пізнавальної активності: Активізація мислення та пам'яті через виконання завдань на збагачення словника, складання розповідей за картинками та аргументацію	Узагальнена бесіда та ігри за сюжетами казок. Стань чарівником казок. Малюй яскраві картинки, ліпи дивовижних героїв і придумуй для них неймовірні пригоди. Перевтілюйся в кого завгодно і створи свої власні казки. Відкрий у собі художника, скульптора і письменника! Намалюй світ казок такими кольорами, якими бачиш його ти. Виліпи своїх улюблених персонажів і подаруй їм нове життя у твоїх історіях. Подорожуй у світі фантазії! Стань частиною улюблених казок, придумай нові пригоди для героїв і створи свій власний казковий світ.

В експериментальну групу були відібрані діти з низьким рівнем розвитку мовлення.

Дослідження було спрямоване на розвиток у дітей навичок аналізу літературного тексту шляхом опису персонажів казки за зовнішніми ознаками, створення візуальних образів за допомогою мозаїки та драматизації сюжетів, а також на розвиток образного мислення та творчих здібностей через створення власних інтерпретацій казки.

Діти виконували такі завдання: описували зовнішність персонажів, переказували сюжет, складали розповіді за картинками, брали участь у колективному складанні казки, виконували завдання на звукоімітацію, підбір синонімів і антонімів, складання речень за опорними словами, що сприяло збагаченню словникового запасу та вдосконаленню граматичного ладу мовлення.

З великим захопленням дошкільники брали участь у драматизації казок, втілюючи образи різних персонажів. Вони не лише запам'ятовували текст ролей, а й створювали власні інтонації, міміку та

жести, що сприяло розвитку їхньої артикуляції та дикції. Під час образотворчої діяльності діти описували свої малюнки, використовуючи різноманітні прикметники та порівняння, що збагачувало їхній словниковий запас. Використання геометричних фігур як символів персонажів спонукало дітей до активного використання мовлення. Вони описували, чому саме ця фігура підходить для того чи іншого персонажа, порівнювали їхні розміри, кольори, форми. Це сприяло розвитку логічного мислення та вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

На наступному етапі проводилися заняття-драматизації казок про тварин, що сприяли комплексному розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Діти не лише запам'ятовували тексти ролей, а й активно використовували мову для опису персонажів, їхніх дій та емоцій. Особливу увагу приділялося розвитку зв'язного мовлення: діти складали розповіді за картинками, переказували уривки з казок, придумували власні продовження. Робота з кольоровими картками допомагала дітям закріпити назви кольорів та їхні відтінки, а також розвивала у них асоціативне мислення. В результаті дослідження було встановлено, що систематична участь у заняттях-драматизаціях сприяла значному збагаченню словникового запасу дітей, розвитку їхньої уяви та творчого мислення, а також поліпшенню граматичної правильності мовлення.

Наступним етапом дослідження стало введення дітей у світ просторового моделювання казок. Спочатку дітям пропонували готові моделі, які візуалізували послідовність подій у казці. Аналізуючи ці моделі, діти вчилися визначати причинно-наслідкові зв'язки, виділяючи головні та другорядні елементи сюжету.

Поступово завдання ускладнювалися. Дітям пропонувалося створювати власні моделі, використовуючи символи. Зокрема, діти вчилися асоціювати певні кольори з певними характеристиками персонажів (наприклад, світлі кольори - з добрими героями, темні - зі

злыми). Цей прийом сприяв розвитку у дітей абстрактного мислення та здатності до узагальнення.

На заключному етапі діти створювали власні моделі казок, що дозволило їм продемонструвати глибоке розуміння сюжету та персонажів, а також розвинути мовлення та творчі здібності

2.3. Контрольні результати дослідження

З метою визначення ефективності експериментальної роботи з розвитку мовлення у старших дошкільників було здійснено контрольний етап. На цьому етапі ми повторно запропонували дітям ті самі завдання, що й на початку дослідження, аби порівняти динаміку їхніх мовленнєвих умінь.

Порівняльний аналіз результатів констатувального та контрольного етапів експерименту дозволяє зробити висновок про ефективність запропонованих завдань, оскільки у більшості дітей спостерігається суттєвий прогрес у розвитку зв'язного мовлення.

Таблиця 2.2.

Результати розвитку мовлення у дітей експериментальної групи

Дитина	Констатувальний етап		Контрольний етап	
	Бали	Рівень	Бали	Рівень
1	3	Н	4	Н
2	4	Н	4	Н
3	4	Н	С	С
4	6	С	9	В
5	3	Н	5	С

Аналіз результатів показав, що у двох дітей рівень розвитку зв'язного мовлення залишився низьким. Вони продовжують відчувати труднощі у складанні складних речень, послідовному викладі подій та

запам'ятовуванні сюжету. Навіть після проведення експерименту ці діти потребували значної допомоги вихователя під час переказу.

Одна дитина відзначилася високим рівнем розвитку мовлення, продемонструвавши здатність до детального та образного переказу казки. Її мова була різноманітною за граматичними конструкціями, що свідчить про глибоке розуміння мовних норм. Пропозиції були складними за будовою, що дозволяло передати всі нюанси сюжету. Оповідь була послідовною та логічно побудованою

Результати контрольного етапу продемонстрували зростання впевненості учасників, проте виявили певні недоліки в їхньому мовленні, діти плутали послідовність подій. Під час останнього завдання діти стали розповідати казку яскравіше та детальніше, додаючи до неї свої власні ідеї, використовували дієслова та іменники, намагаючись зробити свою розповідь цікавішою за допомогою прикметників, займенників і прислівників. Спостерігалася позитивна динаміка у напрямку більш творчого переказу казки, що вказує на потенціал учасників до розвитку образного мислення.

Рис.2.1. Порівняльна діаграма рівня розвитку зв'язного мовлення дошкільників експериментальної на констатувальному та контрольному етапах.

Таким чином, результати дослідження підтвердили ефективність використання народної творчості, зокрема казок, для розвитку зв'язного мовлення старших дошкільників. Спостерігається значне підвищення рівня розвитку мовлення в експериментальній групі, що проявляється у збільшенні обсягу мовлення, урізноманітненні лексики та граматичних конструкцій, а також у підвищенні впевненості дітей у своїх комунікативних можливостях.

ВИСНОВКИ

У процесі роботи над дослідженням ми дійшли таких висновків

1. Розвиток мовлення – це складний і тривалий процес, який починається з перших днів життя дитини та продовжується протягом усього життя. Поняття зв'язне мовлення визначається наступним чином: «Зв'язне мовлення – єдине смислове та структурне ціле, що складається з тематично та логічно пов'язаних між собою відрізків і відбиває всі суттєві сторони свого предметного змісту».

Розвиток мовлення включає в себе кілька взаємопов'язаних компонентів: Фонетична сторона мовлення: пов'язана з правильним вимовлянням звуків мови. Лексична сторона мовлення: передбачає засвоєння словникового запасу мови. Граматична сторона мовлення: стосується оволодіння граматичними правилами мови. Будова висловлювання: формування вміння будувати різноманітні за структурою висловлювання (речення, тексти). Розуміння мовлення: здатність сприймати й розуміти мову інших людей.

2. Розвиток зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку характеризується: збільшенням обсягу та складністю висловлювань Появою сюжетності. Різноманітністю мовленнєвих жанрів. Використанням засобів мовної виразності. Розвитком діалогічного мовлення. Розвитком монологічного мовлення

3. Фольклорні жанри – це невичерпне джерело для розвитку мовлення дошкільників, бо вони розширюють словниковий запас, формують граматичну правильності, розвивають фонематичний слух, формують навички зв'язного мовлення, розвивають творчу уяву, виховують морально-етичні якості

Найбільш ефективними для розвитку мовлення старших дошкільників є такі жанри народного фольклору: Казки: розвивають уяву, пам'ять, вчать будувати сюжет. Загадки: розвивають логічне мислення, збагачують словниковий запас. Прислів'я та приказки: вчать

лаконічно висловлювати свої думки, формують образність мови. Скоромовки: допомагають удосконалити вимову звуків, розвивають дикцію. Потішки: сприяють емоційному розвитку, викликають позитивні емоції.

Основні напрямки роботи з фольклорними жанрами такі: читання казок: читати казки з різними інтонаціями, задавати запитання за змістом. Розповіді за картинками: запропонувати дитині скласти розповідь за картинкою до казки. Драматизація казок: розподілити ролі між дітьми, розіграти улюблені епізоди. Загадування загадок: проводити змагання, відгадувати загадки. Складання власних казок: запропонувати дітям придумати свою казку. Використання прислів'їв та приказок у мовленні: включати їх у розмови, ігри.

4. Проведене дослідження підтвердило актуальність проблеми розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку. Експериментальна робота показала, що використання творів народного фольклору у поєднанні з методом моделювання є ефективним засобом для формування цієї мовленнєвої навички, бо рівень розвитку зв'язного мовлення у дітей експериментальної групи після проведення експерименту суттєво підвищився. Діти експериментальної групи продемонстрували достатні показники у використанні складних речень, логічному побудові висловлювань, використанні засобів мовної виразності.

Отримані результати відкривають перспективи для подальших досліджень у напрямку розробки спеціальних програм розвитку мовлення дошкільників на основі народного фольклору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абраменкова В. В світі дитячих ігор. Л.: Виховання дошкільників, 2004. №7. С. 16-19.
2. Академічний тлумачний словник української мови. 2023. URL: <https://sum.in.ua> (дата звернення: 07.08.2024).
3. Альохіна Н. В. Формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців. Х.: Наукові записки. Серія: Культура і соціальні комунікації, 2012. №3. С. 23-31.
4. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. К. : Видав. центр «Академія», 2004. 344 с.
5. Білан О. Мовленнєво-художня діяльність дітей дошкільного віку. Львів: Проман, 2007. 64с.
6. Богущ А. М., Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи: навч.-метод. посібник. К. : Видавничий дім "Слово", 2008. 256 с.
7. Богущ А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі: Навчальний посібник – 2-ге вид., перероблене і доповнене К. Вища шк., 2002р. 407с.
8. Богущ А. М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку : навч. посібник. К.: Видав. Дім "Слово", 2003. 344 с.
9. Богущ А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови : підручник; за ред. А. М. Богущ. К. : Вища шк., 2007. 542 с.
10. Богущ А. М., Гавриш Н. Оптимізація мовленнєвої роботи з дітьми в розвивальному середовищі дошкільного навчального закладу. Дошкільне виховання, 2012. №10. С. 5 – 9.
11. Богущ А.М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Монографія : 2-е видання. К.: Видавничий Дім "Слово", 2010. 374 с.
12. Богущ А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах:

підручник за ред.. А.М.Богущ. Друге видання, доповнене. К.: Видавничий Дім «Слово». 2011. 704 с.

13. Гавриш Н. Розвиток мовленнєвої творчості в дошкільному віці: Донецьк: ТОВ «Либідь», 2001. 216 с

14. Гавриш Н. В. Проблема взаємозв'язку словесної творчості дошкільників з різними видами художньої діяльності. Наука і освіта, 2001. № 1. С. 107–112.

15. Гавриш Н. В. Художнє слово і дитяче мовлення. Донецьк : ТОВ Лебідь, 1999. 170 с.

16. Гончаренко А. Сучасні підходи до розвитку мовлення дітей. К.: Дошкільне виховання, 2004. № 7. С. 18–19.

17. Гринько Є. Особливості зв'язного мовлення мовлення дошкільників . Г.: Вісник Глухівського держ.пед. ун-ту. Педагогічні науки, 2010. №16. С.160-172.

18. Денисенко О.І. Розвиток навичок комунікабельності у дітей дошкільного віку. Черкаси: ЧОПОПП ЧОР, 2012. 32 с.

19. Дитина: Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років. К.: Київський ун-т ім. Б.Грінченка, 2020. 492 с.

20. Дукевич Т. Дитяча психологія: навч.посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

21. Жанрові модифікації лірико-романтичних повістей про дитинство в українській літературі 60–80-х років ХХ ст. / Н. Сидоренко // Слово і Час. 2011. № 9. С. 72-82.

22. Заброцький М. Вікова психологія : навч. посіб / М. Заброцький. К. : МАУП, 1998. 92 с.

23. Запорожець О.В., Луков Л.Г. Про розвиток міркувань у дитини молодшого дошкільного віку: Наукові записки ХДПІ. Харків, 1941. Т. 1. №8. С. 16-24

24. Калмікова Л. Психологія формування мовленнєвої діяльності у дітей дошкільного віку: навч. посіб. К.: Фенікс. 2008. 497 с.

25. Колодич О. Б. Сучасні підходи до вивчення мовленнєвої діяльності. Х.: Педагогіка і психологія, 2004. № 4. С. 17–20.
26. Корабаєва І. Розвиток уяви та творчого фантазування. К.: Дитячий садок, 2013. №11. С.29-37.
27. Кожевникова Т. Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку. К.: Дошкільне виховання, 2004. № 12. С. 7-9.
28. Куранова С. І. Основи психолінгвістики: навч. посіб. / С. І. Куранова. К. : ВЦ «Академія», 2012. 208 с.
29. Методика викладання української мови : навч. посіб. / [С. І. Дорошенко, М. С. Вашуленко, О. І. Мельничайко та ін.]. Київ : Вища школа, 1992. 398 с.
30. Піроженко Т.О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника / Тамара Піроженко. – Тернопіль : Мандрівець, 2010. 152с.
31. Поліщук В. І. Вікова і педагогічна психологія. Суми : Університетська книга, 2019. 176 с.
32. Сидоренко, Н.І. Модифікації "шкільної" повісті у творчості Ніни Бічуї / Н.І. Сидоренко.-Філологічні трактати. 013.Т. 5, № 1. С. 55-61.
33. Сидоренко Н.І. Педагогічна культура як основа фахової підготовки майбутнього вчителя. Д.-А.: III Міжнародна конференція «Інноваційні технології в науці та освіті. Європейський досвід», 2019. С.20-25.
34. Сидоренко Н.І. Основи культури і техніки мовлення. Херсон: Видавництво ПП Вишемирський В.С., 2011. 75 с.
35. Сидоренко Н.І. Формування навичок самоосвітньої діяльності студентів педагогічних факультетів в умовах дистанційної освіти. Т.: Соціальна робота та навчання, 2020. С. 325–337.
36. Словник української мови : у 3 т. ; упоряд. з дод. влас. матеріалу Б.Грінченко ; за ред. С. Єфремова та А. Ніковського. Київ : Горно, 1927 - 1928. XLIV, 428 с. 41. Словник української мови: в 11 тт. АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970-1980. 799 с.

37. Строк К. Ще раз про розвиток мовлення: Пріоритетні напрями розвитку мовленнєвої діяльності дошкільнят. К.: Дитячий садок, 2004. № 47. С.12-14.
38. Сухомлинський В. О. Слово рідної мови. Укр. мова і літ. в школі. 1968. № 12. С. 1–10.
39. Сухомлинський В. О. Серцевідаюдітям/ занаук.ред.О. Сухомлинсько ї. Харків : Акта, 2012. 545 с.
40. Терещенко І. Народна мудрість дитячими вустами : введення фразеологізмів у мовлення дітей. Палітра педагога. 2016. № 1. С. 11–13.
41. Тур Л. В. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільників /Л.В.Тур. Х.: ВГ «Основа», 2016.
42. Ушакова О.С. Розвиток мови дітей 4-7 років // Дошкільне виховання. - 2006. - №1. С. 59-66.
43. Ушинський К. Д. Рідне слово. Вибрані педагогічні твори: у 2- х т.; за ред. О. І. Пискунова. К.: Рад. шк., 1975. Т.1. С. 121–133.
44. Харченко Н. Формування навичок міркування у дітей 5-6 річного віку. К.: Дошкільне виховання. 2001. № 2. С. 18-20.
45. Хлазова, О. Навчання діалогічного мовлення /Дивослово. 2003. № 1.С. 31-33 .
46. Шеремет М. К. Логопедія: підручник, вид. 5-те. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2018. 856 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Конспект заняття з художньо-мовленнєвої діяльності з дітьми старшого дошкільного віку

Тема: Будова дитячої книжки. Розповідь української народної казки «Пан Коцький»

Мета: познайомити дітей з будовою дитячої книжки (на обкладинці є малюнок, зазначено прізвище автора, назву книжки) та її призначенням залежно від віку дитини; учити розуміти образний зміст та ідею казкового твору, вміння пояснювати зміст прислів'їв, доцільністю їхнього використання, учити чітко їх промовляти; учити емоційно передавати характер героїв, використовуючи потрібну інтонацію, силу голосу, темп голосу, міміку і жести; стимулювати відповіді-міркування; розвивати мислення дітей, увагу, вміння аналізувати і робити висновки. Закріпити назви видів театру. Виховувати співчуття до героїв казки, почуття гумору, любов до книги.

Хід заняття

Йдїть мої любї, пїд нїжки дивїться
Гостям нашим любим щиро всмїхнїться,
Хай усмїшка буде в кожнїй долонцї,
Мов промїння теплого сонця.
А наше заняття хай цїкавим стане,
Про нього розкажете татовї й мамї.

1. Комунїкативна дїяльнїсть

-Ой, а що це за скринька?
-Хочете дїзнатись що в нїй?
-То ж, сїдайте всї зручненько,
Руки, ноги тримайте вільненько,
Та послушайте, будь ласка
Загадку...
1. Не дерево, а з листочками,
Не сорочка, а зшита,
Не людина, а розказує. (Книга)
-До нас сьогондї завітала книжка. Та не одна.
-А для чого потрібнї книжки?
-Хочете дїзнатися, якї бувають книжки?

2. Етап пїзнавальнї дїяльнїстї

– Погляньте, якї книжки я вам принесла.
-Як ви гадаєте, для кого вона? Пояснїть свою думку.
-Так ця книжка для маленьких дїток. Тут яскравї великї малюнки і зовсїм мало тексту.

А товсті сторінки навіщо тут? (щоб малі діти їх не порвали, бо вони не вміють користуватись книжками)

-А ось погляньте на цю книжку. Як ви гадаєте, про кого вона? (про Лікаря Айболить)

-Як ви здогадалися? (на обкладинці намальований лікар Айболить).

-Так, на обкладинці намальований лікар Айболить, щоб діти бачили, про що книжка, а для тих хто вміє читати написана назва-«Айболить».

-Цю казку написав Корній Іванович Чуковський на обкладинці обов'язково написали його ім'я як автора казки.

-Чи такі ж яскраві книжки для дорослих? Погляньте, тут, в основному текст. Та й на обкладинці книги для дорослих обов'язково написана назва-«Кобзар» та ім'я автора-Тарас Шевченко.

-Подивіться, яка товста тут обкладинка. Для чого потрібна товста обкладинка? (щоб книга не псувалася, сторінки не рвалися, не м'ялися).

-А сторінки товсті? Чи потрібні тут товсті сторінки? Чому?

-А ось до нас проситься ще одна книжка «Українські народні казки».

-як ви гадаєте, чому на ній не написано ім'я автора? (бо ці казки придумав народ і називаються вони **народними**.)

-А книжки, які написав автор, як називаються, хто здогадався? (**авторськими**).

-Так, на світі дуже багато різноманітних книжок для дорослих і дітей. Які є книжки? (енциклопедії, казки, книжки про природу, тварин, космос тощо).

-Як ви гадаєте, книжка може чогось навчить? Чому?

-Давайте, подаруємо нашим вчителям-книжкам прислів'я-компліменти! (далі підходять до вихователя та «дарують» в долоньки прислів'я-компліменти). Діти 5 присл.)

1. Хто більше читає, той більше знає.

2. Книжка-маленьке віконце, а через нього весь світ видно.

3. Книга вчить, як на світі жити.

4. Книга-джерело знань.

4. Людина без книги, як криниця без води.

– Діти пояснюють прислів'я.

-Так. Без книжок жити було б не цікаво.

-Що це за книга заховалася від вас?

Хто здогадається?

Що за звір влітає сало

І кричить все: «Мало!» «Мало!»

У жупані парубоцькім...

Упізнали? Це (Пан Коцький

-Так, ви правильно відгадали. Сьогодні я розкажу і покажу вам українську народну казку «Пан Коцький»

-А чи знаєте ви хто такий пан? Так раніше зверталися до поважних, багатих людей. Іноді так звертаються до людини, бажаючи висловити їй повагу. Зараз звертаються до чоловіка-пан, а до жінки-пані.

– Казки всідітиполюбляють, Різніказочкичитають. Але не тільки почитати,

—В казкуможнаще й пограти

-Які види театрів ви знаєте? (пальчиковий, Бі-Ба-БО, ложковий, тіньовий, ляльковий, тощо)

Я розповім цю казку за допомогою пальчикового театру.

-Та спочатку давайте пригадаємо з яких частин складається казка?

-(зачин, основна частина, кінцівка.)

-Як починаються казки? (Жили-були, жили собі, Одного разу...).

-Як закінчуються? (І жили вони довго і щасливо, і я там був...)

-Молодці.

-Скажіть будь ласка чи було вам коли-небудь страшно?

-Так, страх-це величезна сила, яка відбирає в людини розум. Найчастіше наш страх більший, ніж причина. Недарма народна мудрість стверджує: «У страху очі великі».

-Послухайте уважно казку, потім скажете, кого стосується прислів'я.

-То ж запрошую Вас до театру! Збираймося!

Фізкультхвилинка

У театр ми збирались,

Одягались, наряджались.

Гарну зачіску зробили,

Біле личко чисто вмили.

До театру ми прийшли

Місце ми своє знайшли,

На акторів ми чекали,

Дружно всі аплодували.

-Займайте свої місця і будемо починати.

3.Перетворювальна діяльність

Пальчиковий театр до казки «Пан Коцький»

-Хай ваші оченята загораються,

А ваші личка посміхаються,

Казкові двері відчиняються

Чудова казка починається...

ПОКАЗ і РОЗПОВІДАННЯ КАЗКИ вихователем

Робота над змістом.

-Про кого ця казка? (про лісових звірів)

-Скажіть, до кого відноситься прислів'я: «У страху очі великі?»

-Кого вони злякалися? (кота) А він страшний? (ні)

-Скажіть, яким голосом розмовляє лисичка з котом? (улесливим, ласкавим)

-А кіт?(гордовитим)

-Чому саме зайчик пішов запрошувати кота на обід?(бо інші звірі злякалися)

-Чи боявся зайчик іти до лисички?(так)

-Яким голосом говорив зайчик? (чемним, трохи зляканим)

Запропонувати дітям і голосом і поставою зобразити гордовиту лисичку та зляканого зайчика. Хлопчики зображують зайчика, а дівчатка- лисичку.

-У кого вийшло найкраще?

-Що сказав зайчик звірам, коли прибіг до лисички? (ховайтесь,- сказала лисичка,-бо пан Коцький як прийде, то всіх на шматки порве)

-Хто спробує сказати так як зайчик?

-Хто сказав найкраще?

-Для чого лисичка лякала звірів? (хотіла, щоб звірі її боялися і поважали, бо в неї такий поважний чоловік є.)

-Казка називається «Пан Коцький» Як ви гадаєте, чому?

-Пригадайте, чи хотів кіт налякати звірів?

-Та чого ж вони тоді перелякалися?(бо лисиця сказала, що він їх усіх розірве)

-Пригода пана Коцького страшна, чи смішна? Поясніть.

4.Оцінно-контрольна діяльність

-А хотіли б ви змінити кінець казки? Як? (кіт запросить звірят на гостини, на чаювання і там потоваришує з ними; звірята запросять пана Коцького жити у лісі і там мишей ловити тощо)

-Не будемо нічого лякатись, будемо жити в мирі, будемо всі дружити.

-Підійдіть до мене на «килимok миру». У вас сталася сварка, або ви чогось злякалися ви зможете сісти на нього і поговорити один з одним, щоб знайти шляхи вирішення проблем. Допоможіть коту порозумітися із лісовими звірами.

Діти разом:

-Озирнись навкруги

Дружать в річки береги,

Вітерець голубить квіти,

Бавляться довкола діти.

Годі лякатися, годі тремтіти.

Треба довіку дружити.

Цікавіше нам буде жити, Якщобудемо ми всідружити. Бачите, якийкотик-молодець!

Тому у цій казці щасливий кінець!

Що на занятті вам сподобалось найбільше?

Що здивувало?

Увечері ми з вами будемо виготовляти маски, доберемо одяг для кожного героя, для гри –драматизації. Подумайте, хто яким героєм хотів би бути.

Заняття з розвитку мовлення для дітей старшої групи

Тема: «Моя улюблена казка»

Програмовий зміст: Покращувати у дітей навички комунікативного мовлення; розвивати пам'ять, мислення, уяву; розширювати уявлення про казки; продовжувати вчити дітей складати описові розповіді, включати у розповідь епітети, порівняння; характеризувати персонажів казок; вчити дітей розуміти зміст казок, вчинки героїв, мораль казок; виховувати дружні взаємовідносини, любов до українських казок.

Хід заняття.

-Добрий день малята, а ви любите казки?(Так)

-А які казки ви любите?(«Русалочка», « Попелюшка», « Колобок», « Лисичка і журавель»)

А чи знаєте ви українські казки?(так, «Івасик Телесик» «Котигорошко», «Кривенька качечка», «Пан Коцький»)

-А в яких казках герої тварини? («Кривенька качечка», «Пан Коцький»,

« Колобок», « Рукавичка», « Заєць і їжак»)

-А в яких українських казках героєм є Кіт?(«Пан Коцький»)

-А Зайчик? (« Заєць і їжак», «Заяча хатинка»)

-А в якій казці зустрічається Ведмідь? («Колобок», «Пан Коцький», «Рукавичка»)

- А Лисичка ? («Колобок», «Пан Коцький», «Рукавичка», «Лисичка сестричка та Вовк панібрат», «Лисичка і Журавель»)

-А про яку лісову тварину ми не знаємо казок?(Білочка, лось, борсук)

-Давайте самі спробуємо придумати казку про Лося.

Складання казки про Лося.(описово-сюжетна розповідь)

-Діти, з чого розпочинається казка?(Жили були, колись давно, одного разу...)

-Давайте і ми з вами розпочнемо казку словами :(Одного разу в родині народилося дитинча).

-Як називається дитинча Лося? (Лосеня).

-Яке воно було ?(Маленьке, з довгими тоненькими ніжками, вкрите короткою шорсткою)

- А чи були в нього роги? (Ні, у маленьких лосенят їх немає).

-Мама з татом вирішили познайомити його з лісовими друзями, і показати тих кого слід остерігатися.

-З ким могли познайомити Лосеня?(Білочка, Зайчик, Лисичка, Борсук).

- А як ви гадаєте, кого слід остерігатися Лосенятку? Про яких тварин вони розповіли?(Вовк, Ведмідь).

-А чому їх слід остерігатися?(Вони хижаки).

-Як ви гадаєте, хто міг стати його другом?(Білочка, Зайчик).

- А хто такі друзі? (Друзі- добрі, завжди придуть на допомогу, з ними весело).

- А що вони могли б робити разом?(Бігати, гратися).
- А про що вони можуть розмовляти?(Про ворогів, про природу, про їжу, про батьків, про друзів).
- Які б пригоди могли чекати Лосеня?(Вирішили піти з друзями на прогулянку та знайти смачну їжу).
- Чи запитали вони дозволу в батьків?(Так, ні).
- Що було б, як би запитали в батьків?(Батьки були б поряд з ними).
- Що могло трапитися в дорозі?(Зустріли ворогів, тікали, побачили гарну природу, нових друзів).
- А чи добрий був би вчинок, якщо пішли б без дозволу? Чому?(Ні, може трапитися лихо).
- Як закінчується казка?(Вкінці знаходять щось добре, або трапляється якесь лихо).
- Як закінчиться наша казка?(Друзі Лосеня разом з їх батьками вирушили на прогулянку лісом. По дорозі побачили великі дерева, гарні квіти та кущі, птахів та комах, подорож була цікавою та веселою. В кінці подорожі вони вийшли на галявину, де було багато смачної їжі).

Вихователь: -Чудова казка, але нам час перепочити.

Фізкультхвилинка

Працювати перестали

І тепер всі дружно встали.

Будемо відпочивати,

Нумо, вправу починати!

Руки вгору, руки вниз

І легенько потягнись.

Покрутились, повертілись,

На хвилинку зупинились.

Пострибали, пострибали,

Раз — присіли, другий — встали.

На місця всі посідали.

Розучування скоромовки.

Вихователь: -А зараз я пропоную розучити скоромовку.

Грицько Бойко «ЛЕСЯ, ЛОСЬ І ЛИС»

Скоромовка

На узліссі довелось наполохать Лесі Лося.

Лось —у ліс ,а з лісу —Лис.

Дидактична гра «Чим завершується казка?»

-Хто вигнав мишенят Круть і Верть із-за столу?(Півник)

-Хто вигнав козу-дерезу із Зайчикової хатки?(Рак)

-Хто їв пиріжки у казці “ Колосок”?(Півник)

-Хто прогнав Зайчика з його хатинки і став там жити? (Лисичка)

- А зараз перевіримо, чи добре ви знаєте пісні героїв казок?

-Яку пісеньку співав Колобок?

-Яку пісеньку співала мама-коза, коли поверталася з лісу додому?

-Як гукала свого сина Івасика-Телесика мати?

-Як кликав Півник на допомогу Котика?

-Як відказувала Коза-дереза, коли сиділа в заячій хатці?

-Вихователь: Молодці дітки!

-Вихователь: А зараз я подивлюся чи відгадаєте ви мої казочки?

Дидактична гра «Казкові загадки»

● Любі діти, коли йшла,

По дорозі це знайшла.

Це хатинка невеличка,

Ми у казці.... («Рукавичка»)

● Від цієї булави

Змій позбувся голови.

Прагне хлопчик будь хоч трошки

Схожим на («Котигорошка»)

● Хто до нас прийшов на свято,

Вередливий та пихатий?

Вередлива то коза

Ми у казці («Коза-Дереза»)

● Хто на гусячих крилятах

Прилетів до мами й тата,

Був міцний. Бо їв кулешик.

Це відомий всім («Телесик»)

Сидить півник на печі.

● Їсть смачненькі калачі.

Тут лисичка прибігає.

Мерщій півника хапає.

Біжить котик рятувати,

В лисиці півника забрати («Котик і півник»)

● Знайшов півник колосок,

Змолот борошна мішок.

Спик негайно у печі

Пиріжки та калачі.

Мишенят не пригощав,

Бо жоден з них не помагав. («Колосок»).

-Вихователь: -Які ж ви розумнички!

-Про що ми сьогодні з вами розмовляли? Сьогодні, я, думаю. Всім було цікаво і весело. Ми пригадали наші знайомі казки, героїв. Ви дуже гарно працювали, були активні. І зараз я пропоную вам намалювати ваших улюблених казкових героїв і ми зробимо виставку робіт.

**Квест на тему:
«Пригоди Котигорошка та його друзів» (старший дошкільний вік)**

Освітні завдання: сприяти розвитку зв'язного мовлення та уяви дошкільників, використовуючи сучасні нетрадиційні методи і прийоми, зокрема, за допомогою впровадження в освітньо-виховному процесі ігровий квест-технології, що сприяє формуванню у дітей самостійного мислення, розвитку фантазії і пізнавальної активності.

Мета: закріпити склад числа 2 та 4, вміти викладати числовий ряд від 1 до 6; вправлятися у розгадуванні ребусів, відгадуванні загадок, закріпити назви українських народних казок; читати прості слова з відкритою голосною.

Розвивати: мову, витримку, координацію рухів, уяву, пам'ять, логічне мислення.

Виховувати кмітливість, сміливість, готовність працювати в команді.

Матеріал: лист від Лісовика Бо-Бо, дерев'яна скриня, кодовий замок з картону, картинки складу числа 2 і 4; 5 конвертів з завданнями з стихіями героїв, 5 символів героїв з літерами на кожному символі «Б, У, Л, А, В, А», картинки або слайди до казки: «Солом'яний бичок», «Півник і двоє мишенят», «Коза-Дереза», «Пан Коцький», «Лисичка та журавель», рюкзак, декорації Котигорошка, Крутивуса, Вернидуба, Вернигори, Змія, різнокольорові стрілки, поштова скринька, лист від Лісовика Бо-Бо, замок Змія Горинича з цеглинок LEGO, кольорові цеглинки LEGO, міні-коврограф: «Фіолетовий ліс», ребуси з назвами українських страв, картинки птахів, ялинки, тин, декоративна хата, прядка, указка, вологі серветки, українські рушники.

Перебіг проведення квесту:

Організація дітей навколо себе.

Загадка:

Стежкою собі котився,
з горошинки народився.
А який був сильний, дужий,
та до горя не байдужий.

- Про якого героя йдеться в загадці?
- Правильно, про Котигорошка.
(показую картинку Котигорошка).

Вихователь:

- Чи любите ви українські казки?
- Яка ваша улюблена казка?
- Який ваш улюблений герой? (відповіді дітей)

Ось послушайте, що я вам розповім:

Розповідь вихователя:

(грає спокійна мелодія)

«Жила-була у лісі Лісничиха з двома діточками – Улянкою і Оверком. Жила-жила та й зібралася на ярмарок. Дітей попросила бути слухняними, не бешкетувати, застеляти свої ліжечка, а головне попросила їх не відчиняти стару прадідову скриню, бо біду накличете. Але діти не послухалися матусі та й відчинили скриню, і випустили злого лісовика Бо-Бо.

Колись давно він заманював малих дітей в ліс після чого їх ніхто і ніколи не бачив. А тепер він взявся за інші злодіяння, хоче забрати у дітей казки адже знає, як діти їх люблять.»

Ось погляньте, в нашій поштової скриньці є лист. Давайте його дістанемо та прочитаємо.

Лист від Лісовика Бо-Бо

Добрий день, діти!

Я — Лісовик Бо-Бо зі своїм вірним помічником Хапом. Вночі, коли ви солодко спали, забрали всі казки. Ви можете повернути казку, але для цього вам потрібно зібрати всі символи героїв-рятівників: Котигорошка, Вернигори, Вернидуба та Крутивуса. І прочитати чарівне слово. Тоді всі казки до вас повернуться.

Успіхів Вам у вашій пригоді!

Вихователь:

Запрошую вас в цікаву подорож українською народною казкою: «Котигорошко», а вірні друзі Вернигора – Вернидуб, Крутивус – будуть давати нам підказки.

В народі кажуть: «Щоб Лісовик не надурив, треба ліві чоботи на праві ноги перевзути, а праві на ліві» та ми цього робити не будемо, бо це все забобони.

Нам **карта** дорогу покаже. Карта захована в скрині.

Щоб її відчинити, потрібно розгадати комбінацію цифр з кодовим замком.

(на дошці намальовані хатинки складу числа 2 і 4. Діти вписують пропущені цифри в хатинках, склад числа, який ми згадали і написали є зашифрованим кодом, який потрібно натиснути одночасно, щоб відкрилася скриня).

Який склад числа ми згадали? Склад числа 2 та 4.

Відкриваю скриню і дістаю з неї карту.

- Ось карта-підказка, яка нам допоможе розчаклувати казки.

Давайте її уважно розглянемо.

- Де ми зараз знаходимось?

- Вірно, біля скрині.

Куди нам потрібно йти далі? Роздивляємось, куди вказують нам стрілки?

Вірно до **Пічки «Витівниці»**

В нас на підлозі також є стрілки, які будуть нам вказувати дорогу.

Пічка «Витівниця»

Перший конверт з завданням Вернигора заховав на припічку під рядниною.

1 завдання в конверті.

Відгадайте ребуси, де заховані назви страв, які готуються в печі і отримаєте **символ Вогню** з буквою підказкою **Б. (Бе)**

Показую ребуси: український борщ, вареники, галушки, пироги, коровай, кутя, млинці.

За це отримуємо **символ Вогню** з літерою **Б. (Бе)**

Давайте глянемо в карту.

- Куди нам потрібно йти далі?

Далі йдемо по стрілочках до **Казкового лісу Вернидуба**.

Казковий ліс Вернидуба

Другий конверт з завдання Вернидуба заховав під ялинкою, на якій сидять зимуючі птахи. (горобець, дятел, синичка, снігур).

2 завдання в конверті.

Відгадайте загадки про птахів і отримаєте за це **символ Землі** з наступною літерою підказкою **У**.

(картинки з загадками про птахів в конверті, символ Землі з буквою **У**)

Маленький хлопчик
у сірій свитинці.

По дворах стрибає,
крихти збирає.

(горобець)

Не лікар, а дерева лікує,
з дерева лунає звук:

Хто там стукає: тук-тук?

(дятел)

Довгі ноги-довгий ніс,
прилетів-обід приніс.

Смачних жабеняток
для своїх маляток.

(лелека)

Жовтогруді щибетушки,
мають чорні капелюшки.

Сірі лапки, білі щічки,
називаються...

(синички)

Привітала нас піснями,
із весною.

І живе з нами
під стріхою одною.

(ластівка)

Крізь зимові заметілі,
пташенята прилетіли.

В них червоні гарні груди-
Ніби яблука усюди.

Хтось розвісив у дворі,

Звуться пташки...(снігурі)

Отримуємо за виконання завдання наступний символ з літерою **У**.

Давайте глянемо у карту. Куди нам потрібно йти далі?

Правильно, до **Хатинки бабусі Казкарки**. Йдемо по стрілочках.

Хатинка бабусі Казкарки.

(тин, прядка, декоративна українська хата, ослін, вишиті рушники, сонечко, картинка Котигорошка, картинки до казок).

Бабуся Казкарка пряде на прядці.

- Добрий день!

Казкарка:

Добрий день! Я давно на вас чекаю! Котигорошко попередив мене, що до мене прийдуть гості. Я вже й у хатинці прибрала, і посуд помила, їсти наварила. Сіла собі на ганку та й пряду.

Вихователь:

Казкарко, ми до тебе прийшли не просто так. Ми шукаємо підказку. Чи є вона у тебе?

Казкарка:

Та є. Звичайно, що є.

3 завдання в конверті.

Щоб отримати її, потрібно відгадати назви казок, які я вам зачитаю. За це отримаєте **символ незламного духу від Котигорошка з літерою Л. (еЛ)**

- Кізонько моя мила, кізонько моя люба! Чи ти пила, чи ти їла?

- Ні, дідусю, я не пила, я й не їла: тільки бігла через місточок та вхопила кленовий листочок, бігла через гребельку та вхопила водиці крапельку, тільки пила, тільки й їла!

(Коза-Дереза)

-Пасись-пасись, бичку, на травиці, поки я мички попряду! Пасись-пасись, бичку, на травиці, поки я мички попряду!

Пряла, пряла, поки й задрімала.

(Солом'яний бичок)

От замісив півник тісто, приніс дрова та й розпалив у печі. А як у печі нагоріло, посадив пиріжки. Мишенята й собі багато діл мають. Пісні співають, танцюють, граються.

(Півник і двоє мишенят)

- Ховайтесь, казала лисичка, бо він як прийде, то й подушить нас. Вони й почали ховатися. Ведмідь лізе на дерево, вовк ховається за кущем, кабан заривається у хамло, а зайчик лізе в чагарник.

(Пан Коцький)

Журавель до кашки, стукає, стукає дзьобом по тарілці—нічого не вхопить. А лисичка як узялася до страви—лизь та лизь гарненько язиком, поки сама всю кашу чисто вилизькала.

(Лисичка та журавель)

(Казкарка дає дітям наступну підказку символ з літерою еЛ, діти дякують).

Куди підемо далі? Треба заглянути у нашу карту. Стрілки показують, що йдемо до **Озера Крутивуса.**

Озеро Крутивуса

(підходимо до мольберта. На міні-коврографу «Фіолетовий ліс» розміщене озеро, картинка Крутивуса).

Конверт з завданням захований на дні озера, давайте його знайдемо і відчинимо.

4 завдання в конверті.

Продовжте прислів'я, вибравши правильне слово до нього. За це ми отримаємо наступний **символ-підказку Вода і 2 літери А, А.** (авторська гра у цифровому форматі додається — 6 карток).

У рідному краю і сонце ясніше.. (гріє, мліє, світить).

Кожному мила своя.... (рука, калина, сторона).

Україна мати вмій за неї...(постояти, поспівати, потанцювати).

Без верби і калини немає... (дитини, людини, України).

За морями тепліше, та вдома... (миліше, мудріше, сильніше).

Що країна то ...(родина, малина, цибулина).

- Як називається країна, в якій ми живемо? (Україна)

- Чим багата наша країна? В Україні багато річок, озер, лісів, рослин, тварин, птахів.

Природу, яка нас оточує, ми повинні любити і берегти.

Йдемо далі за стрілками до **Замку Змія Горинича.**

Даю підказку – конверт з наступним завданням Дракон заховав за своєю спиною. Хто сміливий і дістане його?

Замок Змія Горинича.

(З LEGO цеглинок побудований замок задалегідь, картинка Дракона, руханка виконується під веселу ритмічну музику).

5 завдання в конверті

Візьміть у руку цеглинку будь якого кольору та станьте так, щоб нікому не заважали.

- У кого червоний колір – стрибають на двох ніжках, синій – присідають, жовтий – роблять нахили тулубом вправо – вліво, зелений – роблять зміни рухи руками вгору – вниз.

За це отримаєте останній символ-підказку **Повітря** з літерою **Вв.**

Ось ми маємо усі літери підказки. Кожна буква має своє відповідне число від 1 до 6.

Давайте складемо з них слово згідно числового ряду, починаючи з 1 (одиниці) потім 2, 3, 4, 5, 6.

Ми склали слово: «Булава»

(діти читають слово разом)

А тепер скажемо разом чарівні слова:

«Булава, допоможи і казки всі поверни!»

- Хто знає, що таке булава? (холодна зброя ударно-роздроблювальної дії).

- Хто використовував булаву? (козаки, Котигорошко).

- Кому в Україні належить символ влади – булава? (президенту України).

Булава – це символ влади та мужності у козаків, яка давала отаману владу над військом. Навіть зараз у нашого президента Володимира Зеленського також є БУЛАВА, яка являється офіційним символом Президента України.

Дивимось на нашу карту, у нас залишився **Цукерковий будинок**.

Лісовику Бо-Бо так сподобалось, як ви дружно та вправно виконували всі завдання, що він запрошує вас до Цукеркового будинку.

Цукерковий будинок

(на підставці висить кольорова кулька з цукерками, і біля неї дерев'яна Булава)

Де ж наші цукерки? Вірно в повітряних кульках.

От Лісовик Бо-Бо ніяк не хоче бути добрим, вирішив з нами пограти. Треба взяти булаву і вдарити нею по кульці, щоб ми могли дістати цукерки. Діти б'ють булавою по кульці і цукерки розсипаються.

Підбиття підсумків

- Чи сподобалось вам квест?

- Що найбільше сподобалось?

Скажіть, які якості потрібні, щоб виконувати завдання-квесту?

(уважність, знання, винахідливість, кмітливість, взаємодопомога, сміливість та дружба).